

A FŐISKOLAI SZOCIÁLIS TELEP TEVÉKENYSÉGE ÉS A
SETTLEMENT-MUNKA MÓDSZERE *)

A settlement-mozgalomnak a társadalmi kérdés intézményes megoldása irányában különösebb, közelebbről meghatározott célkitűzései nem voltak, s a mozgalom zászlóvivői kezdetben nem óhajtottak egyebet, mint hogy a társadalmi közöny homokszivátagában megtelepítsék a társadalmi szolidaritásnak oázisait, avval a rendeltetéssel, hogy később ezekből induljanak ki a társadalom életét a társadalom igazi céljának megfelelően átformálni, általakítani hivatott törekvések.

A magyar settlement-mozgalom megindítói sem kívánták kezdetben e feladat szolgálatán túlhaladni, hiszen igen jól tudták, hogy az a kis csoport, amely a mozgalom körül csoportosult, nagyvonalú, intézményes szociálpolitika kezdeményezését nem vállalhatja. Abban az időben ugyanis Magyarországon amata társadalmi réteg, amely a szociálpolitikai védelemre legelőszörban szorult rá, vagyis a szó szoros értelmében vett munkásság és a többi társadalmi réteg között szinte áttörhetetlennek látszó válaszfal vonult végig.

Ebben az elkülönülésben, amely merev, sokszor végletekbe menő bizalmatlanságot és ellentétet támasztott a magyar társadalomban, benne rejlik mindjárt annak magyarázata is, miért találkoztak a magyar settlement-mozgalom vezetői már a munka megindulásakor olyan akadályokkal, amelyeket kevésbé fanatikus emberek meg sem kíséreltek volna áttörni. Annak előrebocsátása mellett, hogy a magyar törvényhozás bizonyos munkásvédelmi törekvések megvalósítása terén az európai államok sorában az elsők között szerepel, így az 1884. XVII. tc. (az ipartörvény) munkásvédelmi intézkedései abban az időben valóban korszerűek voltak, s az a körülmény, hogy Magyarországon az 1891. évi XVI. tc. már akkor bevezette a munkások kötelező betegségi biztosítását, amikor a legtöbb európai állam még hallani sem akart a nemzeti termelésnek ilyen módon való "megterheléséről" - a szó szoros értelmében vett munkásság sorsa iránt a társadalom részéről kevés volt a megértés, és a munkásság minden megmozdulásában, mellyel valóban súlyos helyzetén kívánt javítani, társadalom- és nemzetiellenes ténykedést láttak. Ez okozta aztán azt, hogy a munkásság lelkébe belegyökerezett a magárahagyottság tudata, az a meggyőződés, hogy a helyzeten való segítségtől, mint a maga szervezett erejétől, nem várhatja, és lassanként kialakult benne a teljes bizalmatlanság minden más társa-

*) A szegedi Bethlen Gábor Kör 1929. áprilisi 30-i vitasajtán tartott bevezető előadás.
Egyetemi Bethlen Gábor Kör (Kolozsvár-Szeged) Kiadványai, szerk. Buday György, 5. füzet, Szeged, 1929.

dalmi réteg részéről jövő, még a legjobb szándékú közlekedés iránt is, később pedig olyképpen formulázta meggyőződését, hogy a munkásság sorsán más, mint maga a szervezett erejű munkásság nem tud, de nem is hivatott segíteni.

A másik társadalmi csoport viszont a munkások helyzetét nagyobb részben nem látta tisztán, kisebb részben, érdekeltségéből, nem akarta tisztán látni. Azokat a jóhiszeműeket, akik nem látták tisztán a magyar munkáskérdés lényegét, elsősorban nemzeti szempontok vezették, és a tisztánlátás hiányában nagy része volt annak, hogy a munkások szervezkedése nemzetközi alapon történt, és azért a szervezkedésben e jóhiszemű társadalmi csoport a nemzeti érdekek veszélyeztetését vélte felismerni. És e jóhiszemű csoport akkor követte el a legvégzetesebb hibát, amikor egyszerűen konstataálta a munkásság szervezkedésével kapcsolatos nemzetköziségnek veszedelmét, de nem igyekezett arra, hogy egyrészt a munkások felé közleldjék, helyzetükkel foglalkozzék s velük társadalmi kapcsolatba kerüljön, másrészt a tényleges szükségletekhez alkalmazkodó, cél tudatos és hézag nélküli munkásvédelmi törvényhozást kezdeményezzen a közélet irányítására meglévő hatalmas befolyásával, hogy így is igyekezzék meggyőzni a munkásságot a nemzet közösségébe való tartozásáról, s ekként dokumentálni előtük azt, hogy a nemzet is közösségébe tartozóknak tekintti őket.

Van ugyan vélemény, mely szerint az állami szociálpolitikát a múltban az államnak az "alsóbb néprétegek önszegélyével szemben fennálló bizalmatlansága motiválta." /1/ Ez a vélemény azonban túloz, mert a múlt idő szociálpolitikai törvényhozásának alkotásából csak elvétve látjuk a törekvést, amely az önszegély eszközeit feleslegessé kívánja tenni, s az a körülmény, hogy valamely szociálpolitikai intézmény létrehozása révén az önszegély eszközeinek igénybevételére szükség nincsen, éppen a szociálpolitikai alkotás tökéletességére mutat rá. Ellenben a múlt idő szociálpolitikai törvényhozásának legerősebb motívumát a szervezett munkásmozgalom megerősödését és az ennek révén a gazdasági, társadalmi és politikai életre támasztott állandó nyomását kell tekintenünk.

A magyar settlement-mozgalom magvetőinek nem csupán a munkásság bizalmatlanságával kellett megküzdeniük, de számolniuk kellett a nemzeti gondolkodású társadalom egy részének meg nem értésével és az eszmétől eleve való idegenkedésével, valamint a kapitalizmus képviselőinek ellenséges magatartásával.

Az e kérdésben vallott felfogásokra jellemző az a válassz, amellyel egy kongresszuson tartott előadásomra egy volt miniszter reflektált. Ugyanis arról szóltam, hogy a diákság és a munkásság a múltban egymással szemben állott, és sokszor tettlegességre is vetemedett egymással szemben. A volt miniszter - többek között - válaszképpen kifejezte abbéli véleményét, hogy "sokszor igen jó az, ha a diák kezében ott látható a bot."

Különösen szembetűnő, hogy a mozgalom gyökerei nem az ország ipari centrumából, Budapestről indultak ki, hanem Erdély

fővárosából: Kolozsvárról. Ha ennek magyarizációját keressük, azt tapasztaljuk, mint a fentebb is már rámutattunk erre, hogy a munkásság és a magyar társadalom másik része közötti ellentétet elsősorban a nemzeti és a nemzetközi gondolat összeültetésére mélyítette ki, s hogy a lüktetőbb, lázasabb életűtemű fővárosnak a nemzeti irányzathoz való tartozása felszínesebb, jelzetasabb volt, és vezető társadalmi az ellentét tulajdonképpeni lényegén nemigen gondolkozott, hanem egyszerűen regisztrálta, tudomásul vette az ellentétet, kereste az ellenséget, és ahol tudta, ütött rajta, de az ellentétek kiküszöbölésének eszközeiről nem gondoskodott. Ezzel szemben Erdély ipari életének lassúbb méretű fejlődésében a munkáskérdés kialakulása az ottani társadalom tisztánlátó tagjainak szinte szeme előtt történt, és a kérdés lényegének alapos megismerése rámutatott arra, hogy a nemzeti közösség teljessége sem gazdasági, társadalmi, sem politikai tekintetben nem nélkülözheti a munkásságot, e csoport nélkül ez a közösség csonka; és ezzel együtt rámutatott arra is, hogy a magyar munkásság "nemzetközisége" elsősorban a magát nemzetinek nevező társadalom részéről a munkásság sorsa iránt tanúsított közömbös magatartás következménye.

Annak okát, hogy a szociológia tudományja miért éppen az Észak-Amerikai Egyesült Államokban jutott el a legjelentősebb eredményekhez, általában abban látják, hogy az újvilág tudósainak közvetlenül volt alkalmuk az ottani társadalomnak úgyyszólván születésénél asszisztálni, a fejlődés folyamatait állandóan megfigyelni és távoli következtetések helyett, a szociológia alapvetését a közvetlen tapasztalások és észlelések révén megkonstruálni. Ugyanez az előnye volt a magyar settlement-mozgalom Erdélyből kikerült magvetőinek a munkáskérdés terén Budapesttel szemben.

A settlement-mozgalom első kísérleteit az Erdélyi Muzéum Egyesület rakta le Kolozsváron, de ennek a kísérleti munkának csupán tanulság-szerzési jelentősége volt, tanulság-szerzési jelentősége, az eredményeket azonban már nem Kolozsváron kívánták felhasználni, hanem az ország ipari centrumának a szívében, Budapesten és Budapest környékén.

A tanulság-szerzésre kisebb helyen, kisebb keretekben azért volt szükség, mert a munka vezetői elveinek megállapítása és a munka szervezeteinek megfelelő felépítése feltétele volt a settlement-mozgalom megindításának.

Mert talán sehol sem áll olyan mértékben, mint a szociális munkánál, az a pszichológiai követelmény, hogy a kitűzött, kinyilvánított, megígért programot száz százalékgig meg kell valósítani, különben az intézmény a tömegek bizalmát elveszíti, és ezt a bizalmat később bármilyen eredményes tevékenységgel sem lehet teljes mértékben visszaszerezni.

A magyar settlement-mozgalom kezdeményezői társadalmi úton kívánták az intézményt a magyar földben meggyökeresíteni, természetesen szó sem lehetett a külföldi minták egyszerű lemásolásáról, hanem csupán a mozgalom kiindulási pontjának és ál-

talános végső céljának megállapításánál szolgálták támaszul a külföldi hasonló mozgalom bő és biztos következtetésre lehetőségét nyújtó tapasztalatai.

A magyar settlement-mozgalom első intézménye, a főiskolai Szociális Telep, Újpesten, ebben az egészen speciálisan munkásvárosban, az 1912. évben készült el, és ugyanebben az évben kezdette meg gyakorlati tevékenységét. /2/

Az ügyrend a munka feladatköreinek főbb irányait a következőkben állapítja meg:

a) az iparos-, földműves- és munkásrétegek számára előadásokat, tanfolyamokat rendez;

b) az említett néprétegek számára hírlapokkal, folyóiratokkal és szaklapokkal felszerelt olvasótermet tart fenn;

c) néphivatala révén a munkás- és általában az arra szorult néprétegekhez tartozók részére ügyes-bajos dolgaikban ingyen tanácsot és útbaigazítást nyújt;

d) munkás-elhelyező irodájának segítségével az ipari segédmunkások és tanoncok számára munkaalkalmak nyilvántartását végzi és az elhelyezést közvetíti;

e) működésének területén patronázs-csoport alakításával a gyermekek és fiatalokorúk védelmét ellátja; a patronázstevékenység köréből tanfolyamokat rendez a társadalmi pártfogók számára;

f) a munkásság sajátos betegségeinek, főként azok forrásainak, valamint elháríthatóságának tanulmányozására és a munkásság egészségi helyzetének általános megjavítására törekszik, ezen célból, a lehetőséghez képest, orvosi laboratóriumot, továbbá egészségügyi berendezéseket tart fenn, egészségügyi kérdésekben tanácsot szolgáltat, a patronázs-bizottsággal együtt az egyes betegek egészségügyét is kutatja, és a szociális egészségügy terén, a szükséghez alkalmazkodó gyakorlati munkásságot végez;

g) szociális, gazdasági és kulturális kérdésekben helyesebb közfel fogás kialakítása érdekében részben szakemberek előadásai, részben felkérésre kidolgozott kérdéseket tárgyaló népszerű munkák kiadása révén tevékenykedik, majd, az intézmény megerősödése után, meghatározott időközökben megjelenő értesítő kiadásával gondoskodik;

h) a tagok szakszerű továbbképzésére szakfolyóiratokkal is ellátott tudományos könyvtárat létesít;

i) főiskolai tanulmányokat végzett ifjak számára, akik napközben hivatásuknak élnek, emellett a Telep bizonyos irányú munkájában részt akarnak venni, vagy a Telepen tanulmányokat

akarnak végezni, othont rendez be, nekik szállást és ellátást ad;

j) a működő tagoknak a szociális munkába való bevezetésére, ezirányú továbbképzésére, az intézmény működési körével kapcsolatos és főként gyakorlati kérdésekről, különösen a munkásság, szegénység, szociális egészségügy és az ezzel rokon szociális tárgyak köréből szakírfiak bevonásával előadásokat, vitauléseket tart;

k) előmozdítja a szakembereknek külföldre való kiküldetését az intézmény munkája körébe tartozó tanulmányozások végzése céljából;

l) az intézmény munkakörébe tartozó kérdésekben a kezdeményezésről figyelemmel gondoskodik.

Az ügyrend e feladatok teljesítésére az intézmény keretében osztályok felállítását rendeli.

Az elmondottakból látható, hogy a magyar settlement-mozgalom első megvalósult intézménye: a Főiskolai Szociális Tervep munkaprogramja összefoglalva:

1. gyakorlati munka végzése a munkásság szociális (egyesben gazdasági), egészségügyi és kulturális szükségletei kielégítésének előmozdítása érdekében.

2. A gyakorlati munka révén tanulságok szerzése, a munkásság szociális, gazdasági, egészségügyi és kulturális helyzetének emelése érdekében.

3. Olyan közfelfogás kialakítása, amely a munkaerőben a nemzet gazdasági életének nélkülözhetetlen értékét látja, és a mesterséges, erőszakolt osztálytagozódás válasszalainak ledöntésével, egységes, egycélú nemzeti társadalom megvalósítására törekszik.

4. Az egyetemekről és a főiskolákról kikerült ifjaknak a gyakorlati szociális munkába való bevonása, valamint azok elméleti továbbképzése révén: biztosítása annak, hogy ezek, megfelelő pozícióba jutásuk után, a szociális gondolat propagandái lesznek elhelyezkedési körükben, és általában az életben tanúsított magatartásukban ez a szociális gondolat fog kifejeződni, és másokat is igyekeznek az eszmének megnyerni. Ugyanezeknek az ifjaknak a gyakorlati szociális munkába való bevonásával kapcsolatban: közöttük és a munkásság között kölcsönös személyes szimpátia fejlődik ki; amely ugyancsak alkalmas a mesterséges társadalmi osztályellentétek halkítására és a társadalmi szolidaritás erősítésére.

A munka az 1913. évben megindult. A Főiskolai Szociális Tervep a hasonló elnevezésű egyesület létesítette csekély közületi támogatással. A magyar társadalom értetlenül állott az intézménnyel szemben. Azok a nehézségek, amelyekre a bevezető

sorok rávilágítanak, mind egyszerre mutatkoztak meg, és úgy a munkásság, mint az úgynevezett "polgári" társadalom előbb teljes közönnyel, később, a politikai viszonyok eltolódása után, hatalmi erővel igyekezett az intézmény törekvéseit lehetetlenhő tenni. A munkásság részéről mutakozó bizalmatlanság, amely olyképpen nyilvánult meg, hogy a munkásság nagy tömegei egyszerűen mellőzték az intézmény munkaágainak igénybevetését, mihamar eloszlott, mert a háború kitörésével, a hadbavonultak gyámul nélkül maradt hozzátartozói, kétségbeesett helyzetük javítására, minden lehető eszközt megragadtak, és így kerültek el az intézmény néphivatalába. A néphivatalnak ekkor igazán hivatása magaslátán kellett állania, hogy a tömegrohamot kiállja, és teljesítményei mindenben megfeleljenek a vele szemben támasztott követelményeknek. A hadbavonultak hozzátartozói elsősorban létfenntartási segély kieszközlése, a harctéren eltűntek felkutatása, a hadbavonultaknak családi okokból való szabadságoltatása, a sebesülteknék családjukhoz közel fekvő helyen lévő hadikórházba való áthelyezése érdekében fordultak a néphivatalhoz, s hogy nem hiába, mutatja a néphivatal munkájának ugrásszerű fejlődése.

A néphivatal eredményes munkájából meggyőződtek az arra szorultak, hogy az intézmény őszinte és önzetlen barátja a munkásságnak, és a munkásság társadalmi, gazdasági és kulturális evolúcióját a társadalmi céloknek megfelelő módon, megalkuvás nélkül óhajtja megvalósítani. Ez a vélemény a munkásság hivatalos szervezetei részéről nem fejeződött ki, a már előbb említett amaz álláspontnál fogva, hogy a munkásság szociális ügyeit csak a munkásság erre hivatott szerveinek kell intézni. A munkásság hivatalos szervezetei részéről az intézményt a kapitalizmus előretolt várának tekintették, amely a munkásság erkölcsi, társadalmi, gazdasági és kulturális alárendeltségének idejét a szociális "olajcsöpp" politikájával segít meghosszabbítani, míg ha a kapitalizmus exponenseinek az intézménnyel tanúsított magatartását vizsgáljuk, azt látjuk, hogy ezek a szociális haladás "veszélyes" úttörőjét tekintették benne. Ennek jellemzésére elegendő a sok közül annak az esetnek a fölemlítése, midőn a háború alatt egy hadimunkát végző munkás az intézmény békés közbenjárását kérte abban az irányban, hogy munkaerejének a jogos mértéken jóval túlmenő kihasználása megszüntettség, a gyár a munkást, hangsúlyoztan ezért, mert az intézményhez fordult, elbocsátotta, ami annak a harctérré való küldésével volt egyértelmű.

Nem szükséges bővebb kifejtése a motívumoknak, melyek nyomán az intézményt a forradalom kitörése után erőszak alkalmazásával kisaajátították, és így a munkát csak az 1920. év végén, a zavaros állapotok megszűnésével kezdhetette meg újra.

Ekkor az intézmény, amelynek a kisaajátítás a teljeseleg megrongált épületen kívül úgyszólván minden vagyoni értékét is tönkretette, új erőforrás nélkül, éppen a szociális gondolat előretörése idejében, súlyos nehézségbe került. Ezeket a nehézségeket tervszerű, kitartó munkával sikerült eltávolítani. Az 1920. év őszén, az Egyetemi Közgazdaságtudományi Kar megalaku-

lásával, az Intézet a Kar kötelékébe került mint a szociálpolitikai tanszék gyakorlati intézete, azzal a rendelkezéssel, hogy a szociálpolitikai kollégium és szeminárium hallgatóinak a gyakorlati szociális munkára módot nyújtson. Ennek a rendelkezésnek révén az Intézet eredeti rendeltetésétől nem térítettett el, sőt settlement-jellegét éppen hangsúlyozottan fenntartotta, és ezirányú lehetőségei jelentősen kibővültek, hiszen az egyetemi keretben az egyetemi hallgatók sokkal nagyobb számban voltak bekapcsolhatók a settlement-munkába, és így a munka minden irányban sokkal szélesebb területen, nagyobb felkészültséggel folytatható. Emellett a tudományos feladatok szolgálatára, a gyakorlati munkával kapcsolatos megfigyelések tudományos fel dolgozására, a magyar szociálpolitikai intézmények munkájának, tevékenységük hatásainak kritikájára is fokozott lehetőségeink nyílottak.

Az Intézet igazi, rendelkezésszerű fejlődését, a megelőző évek nehéz tapasztalatszerzései, tapogatódzásai után, csak az 1920. év őszétől kezdődőleg lehet számitani. Ekkor kezdődött meg az Intézet munkája abban a nagyvonalúságban, amelyben azt a mozgalom megindítói elképzelték.

A különböző munkaágakat aszerint, hogy milyen természetű szociális szükségletek kielégítésének érdekét hivatottak szolgálni, különböző osztályokba csoportosították. Három nagy osztály alakult így ki, nevezetesen: az Általános Népvédelmi, a Közművelődési és a Szociális Egészségügyi Osztály. Ez a három osztály fogja össze valamennyi munkaág tevékenységét, és vég-eredményben e három osztály tevékenysége is organikusán kapcsolódik egymásba. Valamennyi osztály együtt, egységes nézőpontból dolgozik, és az egyiknek munkája kiegészíti a másikat. Az Intézet előtt az élő ember áll, valamennyi emberi és társadalmi voltából adódó szükségletével, és minthogy az ember családban él, e szükségleteknek jelentkezését ennek a kis társadalmi sejtnek, a családnak irányából kell elsősorban és hangsúlyozottan megfigyelnünk.

A család életében ugyanazokat a funkciókat látjuk megnyilvánulni, melyeket a társadalom életében, s mint egyik szociológus mondja: a családifő termel, az anya a termelt javakat elosztja, a gyermekek pedig a fogyasztók csoportját alkotják. /3/

A szociális védelmi munka tehát, még az egyénen keresztül is, a család erkölcsi, kulturális és gazdasági, valamint egészségügyi veszélybe jutását igyekszik a megelőzés eszközeivel kiküszöbölni, s ha pedig a veszélybe jutás már bekövetkezett, ennek orvosszereit megtalálni és eredményesen alkalmazni.

Abban a megismerésben, hogy a család említett érdekei közül hármelyiknek veszélybe jutása magával hozhatja a többiek veszélybe jutását is, az Intézet különböző munkaágai akkor, amikorra a maguk funkcióját végzik, ezt a család valamennyi érdekének egységes szemléletével teszik, és ha szükségesnek látják

5 amennyiben a beavatkozás a feladatkörükön kívül állna, erre az illetékes munkaágot kéri fel.

Hogy az Intézet helyes úton járt akkor, amidőn szociálpolitikai rendszerét a családvédelem alapjaira építette, bizonyított erre a szociálpolitika újabb fejlődése. A Szociális Haladás Nemzetközi Egyesületének 1927. évi wieni kongresszusa, Edouard Fuster "Einer neuen Sozialpolitik entgegen" című előadása nyomán, a családvédelem alapján nyugvó szociálpolitikáról tárgyalt, és a kialakult nézeteknek az életbe való átvitelére folyamatosan van. Az Intézet különböző tevékenységi ágai a munkamegosztás szerveiként működnek össze egymással a közös cél érdekében, és éppen azért, hogy ez az összeműködés egységes hatást válthasson ki, az adott lehetőségekhez képest (e lehetőségek alatt elsősorban anyagi lehetőségek értendők), arra igyekeztünk, hogy a leginkább elsőrendű erkölcsi, kulturális, szociális és gazdasági, valamint egészségügyi szükségleteknek megfelelő tevékenységi ágakat minél nagyobb számmal és minél szélesebb kiterjesztettséggel állítsuk munkába.

A jelenleg működésben lévő tevékenységi ágak az Általános Népvédelmi Osztályban: a néphivatal, a családi patronázs, a fiatalkorúak patronázsa, a tanonc- és munkaközvetítő; a Közművelődési Osztályban: a népkönyvtár, a munkásszolgálat, a Közműismeretterjesztő előadások, tanfolyamok és szemináriumok, gyermek napközi otthon, tanonc-, legény- és leány- valamint munkás kör, cserkészlet. A Szociális Egészségügyi Osztályban: a tudóbeteggondozó és rendelő, veneréabsbeteggondozó és rendelő, baktériológiai és röntgenlaboratórium.

E tevékenységi ágak munkáját részben tanulmányaik beféjezése előtt álló egyetemi hallgatók, részben egyetemi diplomát nemrégiben nyert fiatal emberek szakképzett vezetők irányítása és tényleges közreműködése mellett végzik.

A munka eredményességének feltétele, mint az előbbiekben erre utaltunk, a védettek feltétlen és teljes bizalma azok iránt, akik a munkát végzik, s ha a bizalom alapján az Intézet irányában ma már meg is van, annak személyes vonatkozásai nélkül nem küszöbölhetők. E személyes vonatkozások figyelembevételére fejlődött. A bizalom a személyes érintkezés révén bontakozik ki.

Az intézetnek munkamódszere, settlement-intézmény jellegéből önként értendően, az egyéni foglalkozásra épült, és ez a módszer érvényesül valamennyi munkaág tevékenységénél; s ha vannak egyes munkaágak, amelyek egy időben, egyszerre nagyobb tömeggel foglalkoznak is, mint például az általános ismeretterjesztő előadások, ezek csupán előkészítő, vagy kiegészítő stádiumát jelentik más munkaágak tevékenységének, amelyekben a foglalkozás már teljesen egyéni, és amelyekben a tömeg egyénekre szakad, és amelyek az általános foglalkozás eredményeit az egyéniségen átszűrve kristályosítják ki.

Az intézményes szociálpolitika a társadalomban a szociális evolúciót generális elvekre alapítja. Az elvek generális érvényre jutása mögött azonban mindig ott áll az egyén, a maga sajátos egyéni életével, a maga sajátos miliőjével, a maga egyéni helyzetéből adódó szükségleteivel, és a szándékolt társadalmi célhoz az egyéni vonatkozások tömegén keresztül vezet az út. Az Intézet tevékenységében ez a gondolat jut érvényre az egyéni munkamódszer alkalmazása révén.

I. Az Általános Népvédelmi Osztály

Az Általános Népvédelmi Osztály munkáinak célja keretében az egyén (a család) erkölcsi, szociális és gazdasági érdekeinek védelme tartozik. (Ez érdekek védelme körül egyébként a Közművelődési Osztály és a Szociális Egészségügyi Osztály is tevékenykedik a maga eszközeivel.) Ennek az osztálynak főszerepe a Néphivatal, mely köré a családi patronázs, a gyermekek és a fiatalok, a patronázs, a tanoncelhelyező és munkaközvetítő szerv munkája csoportosul.

A néphivatal

A "néphivatal" elnevezés nem jogvédő irodát rejt magában, hanem sokkal többet jelent. Az egyén (a család) minden erkölcsi, szociális vagy gazdasági értelmű megtámadottságának elhárítását biztosító intézmény létesült általa.

A néphivatal tevékenységétől csak akkor várhatók az egész társadalom irányában érvényesülő eredmények, ha annak keretében a prevenció, a megelőzés eszközeit a maguk teljességében alkalmazni lehet. Az eddigi munka tapasztalatai ugyanis azt mutatják, hogy igazi megelőzésről csak ritkán lehet szó olyan metódusnál, amely bevárja, míg az egyén (a család) jelentkezik valamely irányú megtámadottsággal, mert ez a jelentkezés igen sok esetben már csak akkor történik, midőn az igazi, szociálpolitikai jelentőségű beavatkozásról már szó sem lehet. E késő jelentkezésnek oka gyakran az emberi nemtörődömségre, a felelősségérzet hiányára vezethető vissza, gyakran pedig a fenyegettség idejében való felismerésének hiányára. Addig tehát, míg eredményes szociális pedagógia és általános pedagógia segítséggel ezek az okok kiküszöbölhetők, gondoskodnunk kellett a megelőzés lehetőségeinek biztosításáról. Erre igen alkalmas szerv kínálkozott a családi patronázsban, amely a családdal állandó érintkezésben lévén, annak körülményeiről állandóan tájékozódik, és bármily irányból jövő veszélylehetőség felismerésére módja van, tehát a néphivatal, vagy ennek útján más intézeti szerv "hivatalból" való beavatkozását kérheti. A családi patronázs létesítése az intézet fokozatos fejlődésével kapcsolatosan történt, és így egészen új intézmény még, és kiépítése még nem fejeződött be. Késői létesítése természetesen történt, mert előbb azokat a munkákat kellett tökéletesíteni, amelyek közreműködése nélkül a családi patronázs munkája meddő maradt volna, és jószándékú, de akcióképtelen, pozitív eredmény nélküli szervnél egyébként aligha lehetne tekinteni.

Tehát a családi patronázs közreműködése adja meg a lehetőségét arra, hogy a megelőzés gondolata teljes mértékben érvényre juthasson a néphivatal munkájában. A néphivatal különben az Intézet elosztó szervének is tekinthető. Elve az, hogy minden védelemre szorult embernek minden ügyével foglalkozni kell még akkor is, ha csak képzelt veszélyzettségről van szó, ilyen esetben azonban pedagógiai eszközöket alkalmaz, és igyekszik megnyugtanni a megnyugtatót. Ennek a társadalomra való jelentősége abban van, hogy a vélt és így nem orvosolható sérelem is éppen úgy marja a lelket, mint az igazi sérelem, s az ilyen ember végül ellensége lesz a társadalomnak, hacsak nem vezet rá megfelelő úton séreleme képzelt voltának elismerésére.

A néphivatalnak éppen úgy, mint az Intézet többi munkájának szeme előtt tevékenysége közben a társadalom egységének gondolata áll, és ennek a célnak a szolgálataiban folytatja működését. A néphivatalnak itt különösen nehéz a szerepe, hiszen munkájának legnagyobb része különböző erkölcsi, szociális és gazdasági érdekek összeittközésével kapcsolatos, tehát ha nem is mindig ellenségek között folyik, de a legtöbbször olyan ellenfelek között, akik önmaguktól nem tudnak arra a fokra emelkedni, hogy önmaguk érdekük szolgálatán kívül meglessék az igazságot, vagy mikor a társadalmi szükségességek úgy kívánják: a méltányosságot.

Ilyenkor a néphivatal ugyancsak a szociális pedagógia eszközeihez nyúl, amiben különös erőforrást nyújt számára az irányában ma már úgyszólván minden oldalról fennálló bizalom. Az érdekeknek az igazságosság és a méltányosság jegyében való összeegyeztetése a fő cél, és ez igen sokszor el is érhető. Úgy a családtagok között, mint a háztulajdonos és lakó, munkaadó és munkás között csak ott nyúl a törvényes eszköz igénybevételéhez, ahol ilyen módon eredményt elérni nem lehetne.

A munka nem csupán ügyiratok, beadványok elkészítésében áll, hanem a védelem érdekében szükséges aktív közreműködésben, amely állandó és következetes mindaddig, amíg az eredmény nem mutatkozik meg.

A néphivatal eddigi működésében két periódust kell megkülönböztetnünk: az 1913. évtől az 1919. évig, és az 1920. évtől az 1928. évig terjedő időtartamot. Az első periódus a néphivatali munka megalapozásának kora, amelyben annak igazi jellege még nem alakulhatott ki, a munka családvédelmi tendenciája még csak csírában van meg, és inkább az adott eseteknek jogvédő-irodászertő elintézésére vonatkozik.

A fejlődés a néphivatal által elért eredmények nyomán, az 1918. évben ugrásszerűvé válik, amiben nagy része van annak, hogy a néphivatal az Országos Hadigondozó Hivatal ez évben hivatalos hadigondozó népirodának ismerete el. A családigondozásra irányuló törekvések ekkor kezdenek erősödni, de ekkor még csupán a hadirokkantak, özvegyek és árvaik irányában.

A néphivatal életének második periódusát a családvédelem kiépítésére irányuló törekvések fokozatos megvalósítása jellemzi. Ebben az időben a néphivatal, a rendelkezésére álló munkások meghatározottságához lévén kénytelen alkalmazkodni, nem igyekezhet arra, hogy a hozzáfordulók számát szaporítsa, hanem inkább, hogy a patronátusa körébe tartozó családok védelmét mielőbb tökéletesebbé tegye, vagyis, hogy a családok érdekében mielőbb kiterjesztettebb módon tevékenykedjen.

A védelem intenzívitása az 1928. évben fejlődött ki legjobban, aminek magyarázata egyrészt a családvédelmi patronázs megvalósítása, másrészt a Szociális Egészségügyi Osztály gondozói tevékenységével való kapcsolatok kimélyítése.

A néphivatal munkája éppen a legsúlyosabb erkölcsi, szociális és gazdasági helyzetben lévő családok irányában fejlődött ki, ezek számára nélkülözhetetlen szervevé vált, és az eredmények azt mutatják, hogy a jövő szociálpolitikájában, nagyrésztben a szociálpolitikai intézmények eredményes tevékenységének garanciájaképpen, a néphivatalok intézményes beállítása a szociálpolitika szervezetébe, elmaradhatatlan lesz.

A néphivatal a szociális helyzet megfigyelőállomása, munkája közben a társadalom életét keresztmetszetben látja, konkrét módon szemlélheti a szociális tendenciájú törvényeknek és törvényes intézkedéseknek az életben való hatását, belelát a közhivatalok munkájába, látja a munkaadók magatartását a munkással szemben és viszont, a népjóléti irányú egyesületek, intézmények tevékenységét általában mindazt, amiből megalkothatja pro és kontra egyrészt a társadalmi kötelesség- és felelősségérzet, másrészt a társadalom kötelességteljesítésének kritikáját.

A néphivatal munkája a hatóságok részéről nem mindenütt talál kellő támogatásra, a bürokratizmus mindent megölő, társadalomellenes magatartásával sokat kell küzdenie, de meg kell állapítani, hogy vannak olyan hivatásuk magaslatán álló közhivatalok is, amelyek a néphivatal közreműködésében a maguk tevékenységének támogatását látják, és meglehetősen segítik azt eredményességhez.

A családi patronázs

A családi patronázs feladatköre már az eládatottakból is kiviláglik. A munka keresztlivitele akként történik, hogy a veszélyeztetett családok részére állandó pártfogókat, patronusokat rendelnek ki. Legfeljebb három család jut egy-egy patronus részére, akik a családdal állandó érintkezésben állanak, azt tekintve legálább egyszer, szükség esetén többször meglátogatják, vele baráti viszonyba kerülnek és szinte a családi közöség tagjaivá válnak. Ily módon lehetővé válik számukra a család körülményeinek teljes megismerése, a család helyzete alakulásának állandó szemmel tartása, tehát ennek révén ez alakulásuk kedvező irányba való terelése, a fenyegető bajok megelőzése érdekében szükséges közbelépés kezdeményezése.

A gyermekek és fiatalkorúak patronázsa

A gyermekek és fiatalkorúak patronázsa a gyermek- és fiatalkorú védelem speciális szerve. Ugyancsak egészen szoros kapcsolatban áll a családi patronázzsal. Munkájával egyrészt igyekszik a gyermekvédelem és a fiatalkorú-védelem hivatalos szerveinek segítségére lenni, másrészt önálló tevékenységgel kívánja a gyermek- és fiatalkorú-védelemnek a modern szociálpolitikai törekvésekhez alkalmazkodó tökéletesítését előmozdítani.

A gyermekvédelem hivatalos szervei, a gyámhatóságok felismerték a gyermekpatronázs közreműködésében mutatkozó előnyöket, és ez a szerv állandó együttműködést tart fenn Újpest és Rákospalota városok árvasszékházaival. Újpest város árvasszékháza különösen veszélyeztetett gyermekek gyámjait a gyermekpatronázs és a néphivatal munkatársai közül rendeli ki, aszerint, amint a gyermeknek erkölcsi vagy jogi támogatásra van szüksége.

A fiatalkorúak patronázsa hivatalos pártfogó szerve az újpesti kir. járásbíróóság illetékességi területén lakó fiatalkorúaknak. A kir. járásbíróóság részére különböző fiatalkorúak környezettanulmányát elkészíti, a fiatalkorúnak a további bűnözéstől való védelme érdekében a szükségesnek látott intézkedések megtételét javasolja, gondoskodik a fiatalkorúak állandó felügyeletéről, ellenőrzéséről, erkölcsi és anyagi támogatásáról, életpályán való elhelyezkedéséről a tanonc, illetve munkaközvetítő útján, szükség esetén eddigi környezetéből való kiemeléséről és más, egészségesebb légkörű környezetbe való át-helyezéséről. A gyermek- és fiatalkorú-patronáznak az a munkája, amelyet a hatósági szervektől függetlenül végez, szintén nagyvonalú, széles kiterjedettségű és a családi patronázssal szoros összefüggésben folyik. Minden erkölcsi vagy anyagi veszélyeztettség megelőzése érdekében közbelép, és közbelépését mindig a családi egység megőrzésének gondolata irányítja. Ez a munka egyébként a Közművelődési Osztályhoz tartozó napközi otthonnal is szerves kapcsolatban áll.

A tanonc- és munkásközvetítés

A tanonc- és munkásközvetítéstől az Intézet a pályaválasztási tanácsadóval, pszichotechnikai laboratóriummal, szakmabeli át-, illetve továbbképzővel együtt működő munkaközvetítőt kívánja kiépíteni. Ennek a még meglehetősen szűk keretben tevékenykedő munkaágnak feladata jelenleg egyrészt a szándékolt további fejlesztéshez szükséges adatgyűjtés, másrészt egyéb munkaágak ki-közreműködése nélkül a családi patronázs, valamint a munkaágnak és fiatalkorúak patronázssának eredményei hézagosak lennének. E szerv munkaköre jelenleg csupán a családi patronázásra, továbbá a gyermekek és fiatalkorúak patronázására terjed ki, tehát nem általános jellegű, és a közvetítést a munkaadókkal való személyes kapcsolatra alapítja.

II. A közművelődési osztály

A Közművelődési Osztály tevékenysége két főirányban bontakozik ki, amely két főirány azonban szorosan egymásba kapcsolódik: a szociálpedagógia és az általános pedagógia irányában. A szociálpedagógia feladata az, hogy az egyént a társadalom öntudatos, szolidáris tagjává nevelje, s annak magatartásában, cselekedeteiben a társadalmi kötelesség- és felelősségérzet úrrátételét biztosítsa. A szociális pedagógiának ez a felfogása domborodik ki a Közművelődési Osztály törekvéseiben, míg az általános pedagógiai munkájával a társadalom lelkének kiteremt kincseit, a kultúrát óhajtja minden tevékenységi körébe kerülni nek sajtójává tenni, amellyel, hogy praktikus ismeretek tanítása révén szoros értelemben tekintett szociális, valamint gazdasági érdekű szolgálatot is teljesít. Úgy a szociálpedagógia, mint az általános pedagógia, miként a bevezető részben rámutattunk, az egész Intézet valamennyi irányú tevékenységének alaphangját alkotja, a Közművelődési Osztály ezeket az alaphangokat összegezi és rendezi, s a szociálpedagógia keretében annak a kérdésnek igyekszik megfelelni: mit vár az egyéntől a társadalom; az általános pedagógia keretében pedig annak, hogy: mit ad az egyéneknek a társadalom.

Nagyon bajos lenne szociálpedagógiai előadásokat hirdetni és arra hallgatókat hívni, és hangsúlyozni előttük azt, hogy most öntudatos társadalmi emberekké kívánjuk nevelni őket. A szociálpedagógia közvetett úton - amidőn a szociálpedagógiai cél külső hangsúlyozottsága nem okvetlenül érvényesül, de a cél felé való törekvés következetes - válik valóban eredményessé. És ez a következetesség él és hat az Intézet valamennyi szerveinek tevékenységében.

A Közművelődési Osztály az öntudatos társadalmi emberre való nevelés terén végzett munkáját az egyén egész életére kiterjeszteti óhajtván, munkáigainak szervezetét olyként építette fel, hogy az egyén ilyen irányú nevelését apró gyermekkorától kezdődően biztosíthassa. S ez a szervezet a fokonkinti fejlődés sorrendjében: óvodával egybekötött napközi otthon, napközi otthon iskolásgyermekek számára, tanonckör, legénykör és munkában gondolat lényege az, hogy az Intézet a vele óvodáskorához kapcsolható került egyént különöz, az egyén szükségletéhez alkalmazkodó tevékenységi ágak beiktatása révén megtartsa annak iskolásgyermekek, tanonc, segéd és felnőtt munkás korában, tehát egész életén át, és ezt a kapcsolatot szociális nevelés érdekében, tervszerűen, céltudatosan gyümölcsoztesse.

Az Intézet ezirányú tevékenységének megindítása óta ma már a legény-, illetve a leánykörig jutott el, vagyis a napközi otthonból kikerültek legelsőbbjei, mint iparos- és kereskedősegédek, jelenleg a legény-, illetve a leánykör keretébe tartoznak.

Hogy ennek a gondolatnak megvalósítása mennyire eredményessé teszi az Intézet szociálpedagógiai munkáját, arra gyakorlati bizonyítékot nyújt az óvodából a tanonc-, illetve le-

génykörbe feljuttottak társadalmi magatartása. Az eredmény még inkább feltűnőbbé válik, ha szembeállítjuk ezeket a fokozatosan feljuttott fiatalembereket azokkal a fiatalemberekkel, akik a tanonc- és legénykörbe nem ezen az úton, hanem az Intézettel való minden előző kapcsolatot nélkülű kerütek. Az előbbieknél kölcsi gondolkodás, műveltség és társadalmi magatartás tekintetében összehasonlíthatatlanul magasan állanak az utóbbiak felett.

Ugyanílyen fokozatos felépítés alapján látjuk az eredményeket cserkészcsapatunk munkájában, amely az egyént elemi iskolás - farkaskölyök - korától keze alatt tartja - esetleg annak egész életén át.

A népkönyvtár

A Közművelődési Osztály egyik legjelentősebb szerve a népkönyvtár. Célja, hogy a társadalom írott szellemi kincseit eljuttassa az egyénhez a pedagógiai elvek figyelembevételével. Az Intézet munkájának sok nehézsége van, de talán egyik legsúlyosabb nehézség itt, a Népkönyvtárban adódik.

Az egyik nehézség: a nem-olvasóknak az olvasásra való ránevelése; a második: a kritika és a tervszerűség nélkülű olvasóknak kritikára és tervszerűségre való nevelése; a harmadik: a csupán rossz, erkölcsi és szellemi tekintetben káros könyveket olvasóknak jó és hasznos könyvek olvasására való nevelése.

Az első főnehézség leküzdése állandó, kitartó, közvetlen érintkezés révén válik lehetővé. A nem-olvasókról a könyvtár munkatársainak az egyéb munkáigak tevékenysége révén tudomása van, mert bármelyik munkaág is foglalkozik az egyénnel, a társadalmi ember valamennyi szükségletét figyelembe veszi, a társadalmi nem-olvasóknak olvasókká való nevelése, mint mondtuk, a legnehezebb munkák egyike, de ha a fáradság nem marad hiábavámuló, a további munka annál eredményesebb. Rossz olvasmányokkal meg nem mértelyezett, szűz talajról lévén szó, az egyéni hajlam és érdeklődés iránya szerint való és a műveltségi foknak megfelelő, tervszerű vezetés mellett a legtöbbször elérhető a szándékolt cél.

A másodiknak említett főnehézség is egyéni foglalkozás révén - amely egyéni foglalkozáson alapul általában a könyvtár munkája - győzhető le. Sokat jelent itt a könyvtári szemérem, amely kisebb csoportokat foglal magában, s amely az egyes művek közös elemzése, közös megírálása révén neveli kritikára és tervszerűségre az ilyen olvasót.

Itt a nehézséget főként az okozza, hogy a kölcsönkönyvtárak, üzleti érdekből rászoktatták az olvasók nagy tömegeit az érdekesítő fércmunkák habzsolására, és így ezek nem szívesen veszik az olvasmányaikba való bármily irányú beavatkozást.

Nagyon sok tapasztalattal, körültekintéssel és sokszor meseterkedéssel kell az ilyeneknél eljárni.

A harmadiknak említett főnehézség leküzdése kívánja meg a legtöbb fíradtságot. Itt is az olvasó egyéniségének megismerése a lényeges, az alkalmazandó módszert az egyéniséghez képest választják ki.

A népkönyvtár munkájának jelentős segítőeszközei a különböző szemináriumok, tanfolyamok és általános ismeretterjesztő előadások, valamint a vele összefüggően működő munkásolvasó.

A munkásolvasó napilapokat, folyóiratokat és szaklapokat ad az olvasó elé, minden cenzúra nélkül, és mindenki megtalálhatja itt az öt érdeklő anyagot. Egy cenzúra van: a frivol, erkölcstelen káros lapok nem juthatnak a munkásolvasó asztalára.

Azáltal, hogy minden napilap, folyóirat és szaklap szabadon juthat az olvasó elé, az rendszerint többet olvas aból, és ennek révén a tendenciát, az elfogultságot maga ismeri fel, és megtanulja az olvasottak mérlegelését, értékelését, és ez önálló gondolkozást fejleszt ki benne.

A népkönyvtári statisztika azt mutatja, hogy az olvasás intenzitása nem fejlődik állandóan az olvasók számával, aminek magyarázata, hogy a népkönyvtár elsősorban nem az olvasott munkák számának emelésére, hanem inkább az olvasásban való elmélyülés és az olvasott munka megértésének előmozdítására törekszik, és akkor, amidőn az 1928. évben az olvasók számának emelkedésével az olvasott munkák számának csökkenését látjuk az 1917. évi állapottal szemben, ezt túlnyomórésztben a népkönyvtári munka kvalitásbeli törekvései eredményességének kell tulajdonítanunk.

Bizonyos azonban az, hogy ebben a szociális helyzet rosszabbodásának, a munkanélküliségnek, a létfenntartásra elégtelen keresetnek is része van, amely körülmények között az olvasók egy részének - saaját bevallása szerint - munkájából hazajövet a villanyárammal takarékoskodnia kellett, és emiatt kénytelen volt korlátozni az olvasásra szánt idejét.

Az általános ismeretterjesztő előadások

Az általános ismeretterjesztő előadások nagy tömegeket kapcsolnak be a kultúrába. A tudomány, irodalom és művészet minden ágának kiváló szakemberek közreműködése mellett itt a tömegek elé kerül. Az előadások felépítése tervszerű, a főcél egyrészt az, hogy még általánosságokban is egyetemes szemléletet adjanak a hallgatóknak a tudomány, irodalom és művészet kérdéseiről, másrészt pedig, hogy a hallottak visszhangjaképpen felébredessék a hallgatókban a kultúra iránti vágyat, a nagyobb, a tökéletesebb tudás szomját, melynek kielégítése a különböző szemináriumok, tanfolyamok keretében, valamint a népkönyvtár igénybevétele útján válik lehetővé. Az általános ismeretterjesztő előadások jelentősége tehát kettős: részben önmagukban is szolgálják az ismeretekben való tökéletesbedést, részben pedig bevezetői annak a munkának, amely lehetővé teszi a szemináriumok, tanfolyamok és a népkönyvtár bevonásával a műveltség alapjának megszerzésé-

sét, ennek megszerzése után pedig az állandó és fokozatos erkölcsi és szellemi fejlődés biztosítását. Az általános ismeretterjesztő előadásoknak súlypontja ez utóbbi feladat szolgáltatásán nyugszik.

Az általános ismeretterjesztő előadások közönségből, illetve ennek egy részéből, ekként válik túlnyomólag a szemináriumok, tanfolyamok s a népkönyvtár és munkásolvasó közönsége.

Az általános ismeretterjesztő előadások kedvezőtlen kilátások mellett indultak meg. Az első előadásoknak alig volt közönségük, és volt olyan alkalom is, mikor két ember ült az egész teremben.

Ha nem ragaszkodott volna az Intézet következetesen a maga elé tűzött programhoz, az előadásokat az első kilátástalanságok után be kellett volna szüntetni.

Azonban a két embernek éppen úgy megtartottuk az előadást, mintha telt terem közönsége hallgatta volna azt, éppen olyan lelkiismeretességgel, éppen olyan apparátussal, és ha az eredmény csak fokozatosan, egész lassan is mutatkozott, nem maradt el. Ebből a két emberből fejlődött ki a zsúfolt termek lelkes, tanulni vágyó közönsége. A munkások legtöbbszörében a kulturális éhség mohósága, s ez magyarázza azt, hogy az előadások napján megtelik a terem, minden különösebb propaganda nélkül.

Sok ideig kísérleteztünk avval, hogy a hétnek melyik napját állandósítsuk az előadások számára. Úgy tapasztaltuk azután, hogy a csütörtök az a nap, amelyen a munkásság leginkább ráér, és éppen ezért már évek óta csütörtök az előadás napja. Ezen a napon, minden különösebb értesítés nélkül, mintegy megszokásszerűen jelenik meg közönségünk, és sokszor van olyan eset, midőn a megjelentek egy részét vissza kell küldeni az előadóterem befogadóképességének korlátozott volta miatt (350-400 ember fér bele).

Az előadások alkalmával is azt az elvet követjük, hogy kevesebbet soha ne adjunk, mint amennyit vár tőlünk a közönség. Lehetőleg minden előadást megtoldunk valamilyen ismeretterjesztő filmmel, zeneszámmal, mert egyetlen s a közönség számára csaldóaszt jelentő előadás a közönség egy részét jóidőre visszatartaná a további előadások látogatásától.

Az előadások számának megállapításánál alkalmazkodni kell a közönség ráérőidejéhez. Nem szabad az előadások számának olyan mértékére törekedni, amely nem számol a közönség elfoglaltságával.

Az előadásokat mindig a kérdés legkiválóbb szakemberei tartják, és csak kiragadott példaként említem meg, hogy az irodalmi előadásaink előadói között: Babits Mihály, Brisits Frigyes, Kosztolányi Dezső, Schöpfung Aladár és Surányi Miklós, képzőművészeti előadásaink előadói között: Décei Géza, Rónay

Kálmán és Rudnay Gyula, zeneművészeti előadásaink előadói között pedig: Kéri Szántó Imre, Kósa György, Koudela Géza, Molnár Antal, Molnár Géza, Radnai Miklós és Sonkoly István neve fordul elő. Természettudományi előadónk közül kiragadjuk: Bíró Lajos, Méhes Gyula és Szilády Zoltán nevét. Így folytathatnám a többi kultúraágazat kiváló előadójának egész tömegével, akik valamilyen ideális lelkesedésből, önzetlenül támogatják munkánkat.

Nem az általános ismeretterjesztő előadásoknál kellene megemlíkeznem, de ha már a magyar kultúra jelesei részéről megnyilvánuló támogatásról van szó, itt említem meg azt az esetet, midőn Kosztolányi Dezső vállalta az analfabéta-tanfolyam vizsgájának elnöki tisztségét, és ugyanakkor azt az érdekes felfedezést tette, hogy az egyik vizsgázó analfabéta még mielőtt írni megtanult volna, már "költő" volt, és költeményeit "fejben" alkotta meg. Kosztolányi Dezső ennek a "költő"-nek költeményét közölte is annak idején a Pesti Hírlapban. Elképzelhető az a meghatottság, amely elfogta az írástudomány felé az első lépést tévő vizsgázókat, amikor az írástudomány mestere eljött közéjük, és szeretettel buzdította őket további törekvésekre.

Az általános ismeretterjesztő előadásokhoz csatlakoznak a Szociális Egészségügyi Osztály által hetenkint ugyancsak egyszer - kedden este - rendezett ismeretterjesztő előadások, ezek azonban az általános ismeretterjesztő előadások látogatottságát nem érintik, mert közönségük részben más, és a közönségnek csak az a része vesz részt mind a kettőn, amely erre elegendő idővel rendelkezik.

A szemináriumok és tanfolyamok

A szemináriumok és tanfolyamok a tudomány, irodalom és művészet, valamint a praktikus ismeretek lehető széles területét igyekeznek átfogni, hogy minden iránnyú szükséglet kielégítésére alkalmasak lehessenek. A tapasztalat azt mutatja, hogy kezdetben az érdeklődés az egyén részéről nem sokirányú, és többnyire megelégszik egy kultúraterület egy, legfeljebb két ágazatának felvételével.

Éppen ezért, mert így csupán egyoldalú fejlődés válnék lehetővé, de ez is csak korlátozott mértékben, hiszen számolni kell azokkal a nehézségekkel, amelyek a más ágazatokkal való kapcsolatok ismeretének hiányában az eredményes munkát akadályoznák, már az általános ismeretterjesztő előadások programjának megállapításánál és az előadások felépítésénél gondol az intézet az összefüggések kidomborítására. Azonban ez csak a szemináriumi, tanfolyami munka kezdetéhez elég, a továbbiakban a szemináriumok és tanfolyam vezetői mindenképpen arra igyekeznek, hogy a résztvevőket legalább ugyanannak a kultúraterületnek többi szemináriuma és tanfolyama felvételének szükségességére is rávezzessék. A szemináriumok és tanfolyamok munkáját a tanár és a hallgatók összefüggése jellemzi, azonban ez az összefüggés a szemináriumokban teljesebb, a személyes kapcsol-

lat mélyebb, az eredményeket a tanár és hallgatók közös munkájára termeli ki, és az egyéniség figyelembevételére is jobban kiemelkedik. Ez természetesen csak úgy érhető el, hogy a szemináriumok résztvevőinek száma igen korlátozott, egyszerre legfeljebb 10-15 egyén vehet részt egynek-egynek munkájában.

A tanfolyamok munkáját is ugyanez az igyekvés hatja át, azonban itt a résztvevők száma magasabb és ezek vonzóereje nagyobb, mert a tanulás eredményeinek az életben való gyakorlati hasznára közvetlenül is észlelhető, és a résztvevőknek szociális helyzetében az itt tanultak révén lehetővé váló emelkedés gyakran egészen közeli időben következik be. Például egyik textilárnyóár hosszú szolgálatú, megbízható munkásnője azért nem lehetett csoportvezetővé, mert analfabéta volt, és a csoportvezetéssel kapcsolatos teendőket elvégezni nem tudta. Ez a kényszerű visszamaradás nem csupán kedvezőtlen lelki hatásokat váltott ki belőle, amelyek nagyrésztben társadalom-ellenesek voltak, hanem szociális emelkedését, anyagi helyzetének javulását is megakadályozták. Ez a munkásnő, közvetlenül az analfabéta-tanfolyam elvégzése után, csoportvezetővé lett.

A sok közül kiragadjuk még annak a munkásnak az esetét, aki szintén egyik textilgyárban dolgozott, német és németül beszélő cseh munkásokkal. Ez még a legszükségesebb német nyelvi ismeretekkel sem rendelkezett, pedig a gyár bizalmi szerepet adott neki, amelyet betölteni - a német nyelvből való járatlansága miatt - nem tudott, és ezért küszöbön volt egyéb, kisebb jövedelmet biztosító munkakörbe való áthelyezése. Ez a munkás az intézet német tanfolyamán a legszükségesebb nyelvtudást elsajátította, és ma a gyár vezetőségének megelégedésére végzi munkáját.

Vagy nézzük annak a nyomorgó gyári kistisztviselőnek az esetét, aki egyik kisebb üzemben dolgozott, s előrehaladását mindig a könyvelésben való járatlansága akadályozta meg. Kevés fizetése miatt nem volt módjában magánórákat venni, és így reménytelen volt a helyzete. Az intézet könyvviteli tanfolyama lehetővé tette neki a hiányzó ismeretek megszerzésére, és közvetlenül a tanfolyam befejezése után könyvelővé kinevezték.

Úgy a szemináriumi, mint tanfolyami munkában hangsúlyozottan érvényesül a szociális pedagógia szerepe.

A tanfolyamok és szemináriumok munkájának tervszerű részülvitelét állandóan megnehezíti az a körülmény, hogy a résztvevőknek tanulási szándékát a szezon-munka, különösen pedig a tanulmányi időbe eső karácsonyi és húsvéti ünnepeket megelőző hetek erőltetett munkája és a munkaidő tartamának ezzel kapcsolatos meghosszabbítása keresztezi, és az, aki - e kényszerű okból - több órát mulasztott, egyrészt elveszíti kedvét a további foglalkozástól, másrészt, ha ez nem is mindig történik meg, igen nehéz vele az elmulasztottakat pótolni.

Evel a gátló okkal összefügg a munkahelynek a munkás lakásától való távolsága, ami a lakásínséggel kapcsolatos, mert

normális lakásviszonyok mellett a munkás igyekezett munkahelyéhez lehetőleg közel lakni. Így ha a normális munkaidő csak egy órával is kitolódik, a tanfolyamok és a szemináriumok látogatása már lehetetlen, hiszen itt a foglalkozásnak, amely a normális körülmények között esti 6 óráig tartó munkaidő figyelembevételével esti 7 óra előtt nem kezdődhet, éppen a munkás érdeklődésében esti 9 órakor be kell fejeződnie. Tehát a normális munkaidőnek már csekély emelkedése esetén a munkahelyétől távolabb lakó és munkájának befejezése után megtisztálkodás céljából előbb hazasielő munkásnak nem lesz módjában az említett időközben a tanfolyami és szeminárium foglalkozáshoz megjelenni.

Befolyással van a foglalkozás eredményességére egyebek között a hallgatók által végzett munka természete is. A nehéztudásanyag, az eredmények nem mutatkoznak meg nála úgy, mint a kevésbé fáradt társánál, és ezért vele haladni nem tudván, cél-talannak látja a foglalkozáson való részvételét.

A várt eredményt csak azzal a módszerrel lehetne elérni, amelyet a nagy Grundtvig eszméit megvalósító Christen Kold a dán népfőiskolák munkájánál alkalmazott, vagyis, hogy a népfőiskolákat teljes ellátást biztosító otthonnal kapcsolta össze, amelyben a tanulási idő alatt - ott többnyire 3-5 hónapra terjed az - a résztvevők családi közösségben bentlagnak, és teljes tanulmányaiknak élhetnek amellett, hogy az egyénben a közösségi szellem kifejlődésére a társaival és vezetőivel való hosszú együttélés és az egymásra utaltság kedvező hatásokat vált ki, és a pedagógus ezeket a lehetőségeket, célja érdekében különös eredményességgel használhatja fel.

A tanulási idő beosztása a különböző foglalkozási ágak számára különböző, és mindig olyan évszakra esik, amelyben az illető foglalkozási ágban munkalehetőség nincsen, vagy a munka-lehetőség csak minimális.

Grundtvig, illetve Christen Kold gondolatát, többé-kevésbé módosítva, sok helyen átvették, ahol a munkásoktatással komolyan kívánnak foglalkozni, s így a Brüsszel melletti Uccleben működő, s a belga munkáspárthoz, a szakszervezeti szövetséghez és a szövetzeti tömörüléshez tartozó szervezettek által fenntartott munkásfőiskola is ezen az elven épült fel. Itt a foglalkozási idő megállapítása nem a munkaszereztől függ, el-lenben a munkásfőiskolát hallgatók családjának létfenntartását, a hallgató elmaradt munkabérének pótlásaként, a főiskola rendelkezésére álló összegekből biztosítják.

Felvetődött előttünk is a gondolat, hogy a mai állandósult munkanélküliség mellett elsősorban a fiatalabb, családnélküli munkanélküliek sorából kiválasztott csoportok számára lakás és ellátás biztosításával lehetővé tesszük a közművelődési osztály munkájába való teljes bekapcsolódást, természetesen olyképpen, hogy az eddigi tapasztalatok és tanulmányok figyelembevételével megfelelő tantervet dolgozzunk ki e hallgatók számára. A tanterv úgy a szociális, mint az általános pedagógia kö-

vetelményein épülne fel, de érvényre jutnának benne a munkások speciális szükségletei által megkívánt követelmények is.

Ugyancsak foglalkoztat bennünket a mezőgazdasági munkás-ság bevonására alkalmas vidéki iskola-otthonok létesítésének kérdése. Ez iskola-otthonok a mezőgazdasági munkások téli munkanélkülisége alatt eredményesen lesznek felhasználhatók azok szociális képzésére, a foglalkozásuk természetéhez mért speciális szükségleteknek figyelembevételével.

A napközi otthon

A napközi otthon jelentőségéről, melyet az Intézet speciális pedagógiai rendszerének tervszerű felépítésében betölt, az előbbiekben már szólottunk.

A napközi otthonba elsősorban olyan gyermekek kerülnek, akik különben a szülői fegyelem hiányát nélkülöznék, vagy akiknek szülei ágyrajárók, és napközben az utcán kellene tartózkodniok. A napközi otthon két részből áll: óvodás és iskolás gyermekek otthonából. Az óvodás gyermekek mindjárt óvodai foglalkoztatásban is részesülnek. A törekvés itt az, hogy a napközi otthon valóban tökéletesen pótolja az otthon, és pótolja a hiányzó szülői gondoskodást, foglalkozást, iránymutatást és szóra-koztatást. A napközi otthonban a szociális pedagógia elvei érvényesülvén a gyermek társadalmi érületének fejlesztésére igyekeznek, s ez elsősorban a napközi otthonba tartozók szolidaritásában nyilvánul meg. A napközi otthon családi közösséget jelent, amelyben közös a tanulás, közös a szórakozás, közös a munka. Mindegyik tagjában lassanként elevenné válik a közösségi tudat, és kifejlődik a felelősség- és kötelességérzet.

A fegyelmezés nem szigorúsággal történik, hanem a felelősség- és kötelességérzet felkeltésével, minden fegyelmeztetésnél rámutatnak az abból a napközi otthon összességére és így egyben a fegyelmetlenkedőre is kiható kárra, hátrányra, és így az eredmény mindjárt teljesebb, tökéletesebb. Akkor, amidőn a közösségi érület és gondolkodás hangsúlyozottsága illymértékű, az egyéniséget sem hagyja a napközi otthon munkája elveszni, sőt ennek megfelelő kifejlődését biztosítani igyekezik a képességek, a hajlamok kedvező irányba terelésével és megfelelő érvényesülésük előmozdításával; azonban itt is kidomborodik a társadalom szerepe és közreműködése az egyén boldogulásában és viszont: az egyén szerepe és közreműködése a társadalom egész boldogulásában, ami a társadalmi érületet emeli, s az egyén és társadalom érdekeinek kölcsönössége tudatossá válik. A napközi otthon rávezeti a gyermeket a munka szeretetére, megbecsülésére és a munka örömére. Külön is, együttesen is a munkamegosztás alapján készítenek különböző tárgyakat, amelyek egy része a készítőik tulajdona lesz, másik része a napközi otthoné, és a gyermekek nemes igyekezettel igyekeznek a napközi otthon, tehát a közösség tárgyainak gyarapítására.

A gyerekekkel való foglalkozásnál az állandó derült lelki-világ lehetőségének előmozdítására különösen gondol a napközi

otthon. A foglalkozás a gyermeket nem fárasztja, és így a munkabeosztás ennek alapján készült. Az egészségügyi követelmények is előtérben állnak: ha az idő megengedi, mindig a tágas, egyik részben nappos, másik részben árnyékos udvaron tartózkodnak a gyermekek, akik egyébként állandó orvosi ellenőrzés alatt állnak a Szociális Egységügyi Osztály részéről.

A napközi otthon élelmezést is biztosít a gyermekek számára az évnél egy részében. Az egész évben szeretné ezt megtenni, erre azonban anyagi nehézségek miatt nem gondolhat. A bajon úgy segít, hogy a gyermek által hazulról hozott ételnek a konyhán való felmelegítését lehetővé teszi. A napközi otthon a gyermekekkel nem csupán az otthon helyiségeiben, hanem családjában és az iskolában is törődik. Evvel egyidejűleg azt is elteszi, hogy a szülőkkel való kapcsolatot kiépíti, közvetlenebbé vonható, és a család a családi patronázs tevékenységi körébe be-

A napközi otthon eredményeihez kell sorolni azt is, hogy a gyermekek keresztlül a szülők nevelése is lehetővé válik, a gyermek a napközi otthonban tanultakat szüleinek továbbadja, és így közvetve ezek is részesei a munka eredményének.

Most az adatok, melyek a napközi otthonnal kapcsolatban kezünkbe jutottak, különösen igazolják annak a felfogásnak helyességét, hogy az eredményes szociálpolitika kiinduló pontja és alapja: a családvédelem.

Az 1928. évben a napközi otthon kötelekébe tartozott gyermekek közül 149-nek családi viszonyairól van ezideig lakáslátogatás révén szerzett hiteles adatunk, amelyek megdöbbentő szociális képet mutatnak.

Így, ha azt keressük, milyen körülmények motiválták ezeknek a gyermekeknek a napközi otthonra való szorultságát, akkor azt látjuk, hogy:

67 esetben az atya elégtelen keresete miatt az anya is kénytelen volt munkába állani, hogy a család létfenntartása biztosítható legyen, és így a gyermek otthoni felügyelet és gondozás nélkül maradt volna;

27 esetben az egészségtelen, emberi célra alkalmatlan lakás tette kívánatosá azt, hogy a gyermek legalább napközben ne tartózkodjék otthon, részben a szülők ágyrajárók voltak, és így a gyermeknek a lakásban nappalra nem adott helyet a főbőr-
lő;

10 esetben a gyermek házasságon kívül született, és anyjának munkába kellett járni, hogy a maga és gyermeke kényerét megkereshesse;

9 esetben a családban levő apró gyermekek nagy száma miatt az anyának némi mentesítése - a gyermek érdekében is - kívánatos volt;

9 esetben az apa meghalt, és az özvegy anyának munkába kellett állania;

7 esetben az anya meghalt, az apa pedig munkába járván, gyermeke gondozását és nevelését nem láthatta el;

5 esetben a szülők erélytelenségét és a nevelésben való járatlanságát kellett a napközi otthonnak pótolnia, mert másképp a gyermek elzülése fenyegetett;

5 esetben a gyermek értelmének fejlődése kívánta meg a vele megfelelő módon való foglalkozást;

2 esetben az apa gyógyíthatatlan beteg volt, és az anyának kellett munkába járni, s a gyermek nem maradhatott otthon;

1 esetben a teljesen árva és idegeneknél csak kegyelemből megtört gyermek megfelelő gondozásának és nevelésének biztosítása vált kívánatosá;

1 esetben pedig a szülők idegennyelvűek lévén, iskolásgyermekek otthoni tanulását irányítani nem tudták, és így a gyermek érdekében vált szükségessé a napközi otthon közreműködése.

Ezek az esetek minden különösebb kommentár nélkül rámutatnak a napközi otthon intézményének a szociálpolitikában s elsősorban a családvédelem terén való hangsúlyozott jelentőségére, és arra, hogy az óvodák intézménye a szükségletek fejlődése során egymagában már nagyrészt nem teljesítheti rendeltetését, ha azt nem kapcsolják össze napközi otthonnal.

A fiatalokorunk kriminalitása elleni küzdelem is hatalmas segítőtársat nyer a napközi otthonban. Hogy mennyi tennivaló van a családvédelem elemi feladatainak teljesítése terén, arra ugyancsak az említett 149 gyermek családjának helyzetéről szerzett további adatok mutatnak rá. Így abban a szobában, ahol a gyermek aludt, mutatnak rá. Így abban a aludt; 5, 3 személy: 19, 4 személy: 33, 5 személy: 29, 6 személy: 29, 7 személy: 19, 8 személy: 11, 9 személy: 3 és 10 személy: 1 esetben.

E gyermekek közül csak 27 aludt egymagában egy fekvőhelyen, de ezek sorában azután volt olyan is, akinek teknő volt a fekvőhelye. 109 gyermek aludt együtt egy fekvőhelyen 1 személlyel, 9 aludt egy fekvőhelyen 2 személlyel és három aludt egy fekvőhelyen együtt 3 személlyel.

Ezekből az adatokból sikolt az emberi nyomorúság és szenvedés.

A 149 gyermek közül csupán 11 mosdott naponként derékig, 129 naponként csak a kezét és arcát mosta meg, míg 9 csak alkalmilag szokott mosakodni.

A kellő tisztálkodás hiányának tulajdonítható azután az is, hogy a gyermekek egészségügyi vizsgálatát végző orvos a gyermekek közül átlag 25 százaléknak fejében élősdiek nyomait találta.

Ebben a körülményben az a tanulság rejlik, hogy a napközi otthont feltétlenül ki kell bővíteni gyermekfürdővel, mert ugyanazok az okok, amelyek a gyermekeknek a napközi otthorra ráutaltságát indokolják, bizonyos mértékben érthetővé teszik azt, hogy a gyermek hozzátartozói nem mindig képesek a gyermek kellő tisztántartását ellátni.

A tanonc- és legénykör

A tanonc-kör tevékenységét is hasonló szempontok irányítják, mint amelyeket a napközi otthonnál láttunk. Ezt a munkaágot a tanoncok a munkán és iskolán kívüli időben keresik fel, ahol, egyéniségük, műveltségük, hajlamaik megismerése után úgy egyéni, mint közösségi foglalkoztatásban részesülnek. Itt a munka sokkal változatosabb és többirányú, mint a napközi otthonnál. Tanulás, szórakozás, sport és közérdekű szolgálat - ebben foglалható össze a tanoncköri munka lényege. A tanulás részben általános ismeretterjesztő előadások, a szeminariumok, tanfolyamok és a népkönyvtár keretében folyik, részben külön a tanoncköri munka keretében. A szórakozás sokoldalú: szabadjáték, sakk, dominó, ping-pong, műkedvelői előadások, énekar, zene, tánc stb. A fontos az, hogy mindenki megtalálja a maga kielégíthatő kedvtelését. A sport minden ága művelésre talál. Turisztika, atlétika, futball, szabad torna, úszás, evezés. Természetesen a szakszerű orvosi felügyelet rendelkezésre áll. A közérdekű szolgálatot a tanoncok önmaguktól ajánlják fel. Ez az intézeti munka különböző ágai keretében történik. Így a tanonc- és legénykör tagjai közreműködnek a népkönyvtári szolgálatban, sok tartják fenn a rendet az általános ismeretterjesztő előadások alkalmával, elvégzik a színpad felállítását stb. Ennek a közérdekű munkának a megszokása igen fontos, és erős része van a társadalmi kötelességérzet kifejlésében. Igen érdekes, hogy e közérdekű szolgálat minél tökéletesebb teljesítése tekintetében a tanoncok között állandó nemes verseny folyik.

A tanoncok és vezetők között az érintkezés közvetlen, a teljes bizalom alapján áll. Minthogy a bizalomban nagy része van a különböző egyéniségek egymás iránti vonalmának, rokon-szenvének, nagyon fontos, hogy a tanonckör élén különösen közvetlen és megnyerő egyéniségű vezetők álljanak. A tanonckör vezetői a tanoncoknak őszinte jóakaró barátai, akik azoknak minden ügyével törődnek, bajaik, sérelmeik orvoslása, jövő haladásuk biztosítása érdekében közbelépnek, helyzetüket, életük ala-

kulását figyelik és a szükségesnek látszó intézkedéseket megteszik, kapcsolatot tartanak fenn a tanonc szüleivel, mestereivel, a tanonciskola oktatóival, és így számukra a tanonc körülményeinek alapos megismerése és szemmel tartása lehetővé válik. Amennyiben a családi patronázsznak vagy az intézet valamelyik más munkaadójának közbelépése szükségesnek mutatkozik, a tanonckör vezetői ebben az irányban intézkednek.

A tanonckör tagjai egymás iránt szolidáris érzelmeűek, egymás támogatása kötelességük és ennek lelkiismeretesen meg is felelnek. A tanonckör munkája az önkormányzat jegyében folyik, az adminisztrációs ügyeket maguk a tagok végzik, ők határozzák el az új tagok felvételét, ők döntenek a fegyelmi büntetések tárgyában s az esetleges kizárásokról. A tanonckörbe való felvételt próbaidőhöz kötik, és rendes taggá csak akkor lehet a tanonc, ha a követelményeknek megfelelt. Ezeknél a követelményeknél különösen latba esnek az erkölcsi szempontok. Érdekes, hogy a felvételeknél és a kizárásoknál a baráti vagy rokoni kapcsolatok nem érvényesülnek, a kör közösségének az érdeke a döntő. A tanoncköri önkormányzat alkalmas iskola a tanonc számára a jövőre, ha majd az iparos és kereskedelmi érdekképviselet, a közigazgatási önkormányzat keretében kell majd tevékenykedni, a megszokja a helyes és igazságos mérlegelést, a közösségi érdek előmozdításában meglátja a saját érdekeinek előmozdítását, nem fogják elkábítani hangzatos jelszavak, hanem a dolgok lényegére tekint.

A tanonckör egyrészt a tanonc szülei, másrészt a munkaadó mester közötti érintkezés kimélyítése tekintetében is tevékenykedik, mert a tanonc érdekei ezt is kívánják. Legalkalmasabb módnak találta az Intézet e feladat szolgálatára a teaestélyek rendezését, amikor szórakoztató műsor keretében, melyet a tanonckör tagjai látnak el, fehér asztalnál találkozik a szülő és a mester, és a tanonckör vezetői gondoskodnak arról, hogy a találkozás meghozza a kívánt eredményt, és valóban a személyes kapcsolatok megerősítője legyen.

A tanonckör tagjai és a tanonciskolai tanítók, a levelet-oktatók, valamint az ipartestület vezetősége közötti kapcsolat kimélyítése is a munka programjába tartozik. Erre alkalmasak ugyancsak a teaestélyek, a műkedvelői előadások, sportünnepek és a tanoncok otthoni munkálkodása révén elkészült tárgyak kiállításai. E kiállításokat az Ipartestület vezetősége és a szakosztályok elnökei rendszeresen meglátogatják, az érdemes munkákat oklevéllel, díjazással jutalmazzák. A legénykör tevékenysége a tanonckörével azonos módon folyik. A tanonc- és legénykör egymással munkaközösségben áll, és egyik a másikat minden tekintetben támogatja.

Nem csupán fiú-tanonckör működik, hanem leány-tanonckör is, amelynek tevékenysége hasonló elvek alapján folyik, a foglalkozás természetesen a lányok eltérő irányú szükségleteit is szem előtt tartja.

A cserkészek

A cserkészlet, bár rendeltetésénél fogva is erősen szociálpedagógiai munkaterület, mégis az Intézet keretében még inkább azzá lesz, mert amíg a legtöbb más cserkészcsapat egyirányú, egyfajlagos tagokból áll, az Intézet csapatainak (33. és 169. sz.) tagjai a legkülönbözőbb foglalkozású és társadalmi körbeli egyénekből rekrutálódnak. Egyetemi tanársegéd, orvos, közgazda, egyetemi hallgató, gimnazista, polgárista, művezető, segéd, tanonc, napszámos egymás mellett cserkészkednek, a társadalmi különbségek eltűnnek a közösségben végzett cserkészmunka jegyében. Megbecsülendő jelentősége van ennek a legtávolabbi társadalmi vonatkozásban is, hiszen a különböző társadalmi rétegekből kikerült cserkészek tömegei kint az életben sem fogják elszakítani a cserkész-közösségben eltöltött éveket, és a társadalmi kapcsolatokat megmaradnak, a mesterséges válszfallak nem állanak majd közöttük, és társadalmi együttműködésük továbbra is biztosítva lesz. Egyéb haszna is van az ily módon felépített cserkészmunkának: a szellemiükben előbbrehaladott, iskolázott embertől szellemiüket kap az, akinek ezek megszerzésére nem volt lehetősége és megfordítva: a cserkészműhelyben a kézi munkájából élő munkás-cserkész kézi ügyességekre, a munka szeretetére és megbecsülésére tanítja meg a szellemi pályán lévőket.

III. A Szociális Egészségügyi Osztály

A Szociális Egészségügyi Osztály a népbetegségek: a tuberkulózis, veneraeas betegségek és az alkoholizmus elleni küzdelem szolgálatában áll. Intézményesen csak az első két betegség elleni tevékenységét építhette ki, az alkoholizmus ellen csupán pedagógiai eszközökkel küzdhet. Ez a megelőzés szempontjából sokat jelent, azonban olyan esetben, mikor az alkoholistát gyógyítani kellene, erre nem sok lehetőség nyílik. Annál hatóságosabb a tüdő- és veneraeas betegségek elleni munka. A tüdőbetegség és veneraeas bajok elleni munkát már a gyermekkorban kezdi el a Szociális Egészségügyi Osztály. A helybeli óvodák és iskolák növendékeit rendszeresen vizsgálja és orvosi ellenőrzés alatt tartja, szükség esetén gyógykezelésük, vagy amennyiben az kívánatos, jobb táplálkozási lehetőségük, a család más lakásba való elhelyezése vagy pedig gyermek-szanatóriumi beutalása iránt intézkedik. A védekezési lehetőségek kiépítése érdekében: munkaközösségre lépett a Stefánia Szövetség helyi csoportjával, amely a gyermek gyógykezelését csecsemőkortól 3 éves korig látja el. Minden tüdőbeteg és veneraeas beteg gyermekről, akinek gyógyítási és védelmi lehetősége betöltött 3 évének után a Stefánia Szövetség kezéből kiesik, a Szociális Egészségügyi Osztály értesítést kap, és így beleszámítva az óvodás és iskolás gyermekek vizsgálatát, alig van helybeli gyermek, akivel ne foglalkozhatnánk. A szociális munkában Németországban kifejlődött, de nálunk is igen jól bevált munkaközösségnek lehetőleg minél nagyobb terjedelemben való megvalósítására igyekeztünk, az Intézet a tüdő- és veneraeas betegség vonatkozásaiban az Országos Társadalombiztosító Intézettel is munkaközösségben áll.

Úgy a tüdő-, mint veneraeas betegnek gondozását egybe kellett kötni ugyanezek gyógykezelésével, mert nálunk a tüdőbeteg gondozó és veneraeasbeteg gondozó egymagában, betegrendelő nélkül, nem válik be, és az eredmények nem lehetnek teljesek.

A Szociális Egészségügyi Osztály munkájának vezetőivel: a megelőzés lehetőségének kiépítése.

A tuberkulózis gócai a Szociális Egészségügyi Osztály előtti ismereteseik. Ki lehet mutatni, hogy a nyílt tuberkulózisban szenvedő, tehát a fertőzés szempontjából első sorban számbajövő betegek 60 százaléka olyan udvarból került ki, amelyben már nyilván tartott tuberkulotikus beteg lakott. Tehát a megelőzés munkájának feladata kézenfekvő.

A család gondozása szociális helyzetének javításával, megfelelő kioktatással, esetleg a beteg elköltöztetésével, szanatóriumba való elhelyezésével történik. Tuberkulózisosnak nem talált, de arra hajlammal bíró egyéneknek megfelelő munkakörbe, más életpályára való átvezetésben segítségére van az osztály. Nagy problémája itt a lakáskérdés. Az egészségtelen, túlszűfolt lakások adják a tuberkulotikusok tömegét. Megrajzoltuk Újpest és Rákospalota térképét tuberkulózis szempontjából, és éppen azokban az utcákban és házakban van a legtöbb sötét pont, amelyekben ilyen tömeglakások vannak. Ugyanez áll a veneraeas betegségekre is. Az albérliőkkel teli lakásokból, amelyek földjén egymás mellett fetrengenek az emberek, özönlük a veneraeas betegek tömege. A szociálpolitikában minden problémánál előbbre való a lakáskérdés megoldása. A Szociális Egészségügyi Osztálynak, sajnos, számolnia kell az adott helyzettel, de most - szövetkezeti alapon - úgy látszik, sikerül majd tekintélyes számú lakás építését megvalósítani. A tervek készen állnak és valószínűleg hamarosan keresztülvihetők is lesznek, és legalább a leginkább veszélyeztetett védettjeink számára belátható időn belül a lakáskérdést is megoldhatjuk.

A Szociális Egészségügyi Osztály fel van szerelve minden lehető segédesszközzel, bakteriológiai laboratóriummal, röntgen laboratóriummal, kvarcfénykezeléssel stb.

A betegek gondozásával kapcsolatos azoknak és családjuknak állandó látogatása s helyzetük megfigyelése, hogy a szükségessé beavatkozások lehetővé váljanak. A betegek közül igen sokan félbehagyták orvosi kezelteésüket. Az ilyeneket a Szociális Egészségügyi Osztály nyilvántartja, ha szabad úgy mondanom: terminusba veszi, s ha az előírt időben nem jelentkezik, a gondozó kimegy érte. Fontos szerve a Szociális Egészségügyi Osztálynak a házasság előtti tanácsadó. Megállapodtunk az anyakönyvvezetőséggel arra nézve, hogy minden házasulandó párt rábeszél arra, hogy vegyék igénybe a házasság előtti tanácsadó közreműködését. E megállapodás óta, vagyis 1929. évi január hó 1. napja óta egy-két kivétellel minden helyi házasulandó sikerült a tanácsadó igénybevételére rábeszélni. Számos olyan házasságkötést sikerült a szükséges gyógykezelés befejeztéig elhalasztani, amely a másik házasefelet súlyos fertőzéssel fenye-

gette volna, nem is szólva a születendő gyermeket fenyegető veszedelemről.

BUDAY GYÖRGY

A TANYAI AGRÁR-SETTLEMENT*)

Az előbbiekben nagyjában vázoltam a Főiskolai Szociális Telep tevékenységét és a settlement-munka módszerét. Most már csupán egy köteleességem maradt hátra, s ez az, hogy Szeged diákságának figyelmét felhívjam azokra a nagyszerű munkalehetőségekre, amelyek Szegeden, a mezőgazdasági settlement megvalósítása révén, Önök számára adva vannak.

A magyar nemzet kötelelékbe való tartozás kötelez. S ez a kötelezettség abban áll, hogy minden magyar ember köteles, tőle felhetőleg, a nemzeti közösség egyetemének és a bele tartozó egyeseknek boldogulása, tökéletesbedése érdekében munkálkodni.

A keresztényesség is kötelez, mert az ember keresztényessége az életben való magatartásában és cselekedetében nyilvánul meg. A keresztényesség aktív munkát vár attól, aki kebelébe tartozik, aktív munkát Isten országának a földön való eljövetele érdekében. Isten országa: a szeretet országa.

A magyar settlement-mozgalom Isten országának a magyar földön való eljöveteleért dolgozik.

Ha körülnéznék Önök Szegeden, mindjárt látni fogják, mit kell itt tenni Isten országa érdekében. Látni fogják, mit parancsol Önöknek a mezőgazdasági munkásság felemelése érdekében Jézus Krisztus, hogy méltók legyenek a keresztény névre.

Nagyon boldog lennék, ha azok, amiket itt elmondtam, fogékony találnának, és mozgalom indulna ki Önök részéről az első magyar mezőgazdasági settlementnek Szegeden való megvalósítása érdekében. Nem kell mindjárt óriási apparátusra, hatalmas épülettömbökre gondolni. A munka megindulhat egyetlen kis szobában is. Gondoljanak a mustármag példázatára. Ebből a kis szegedi szobából épülhet ki a magyar jövőendő egyik hatalmas bástyája.

A munkában ne nézzenek sem jobbra, sem balra, csak előre, hatalmas fiatal erejükkel döntsenek le minden mesterességes társadalmi, politikai vagy egyéb jelszavakkal magyar és magyar között felállítottak, dolgozzanak magyar elszántsággal, magyar lelkesedéssel, és én a magam részéről ígérem, hogy munkájuk megindításánál és folytatásánál szerény erőmmel az Önök segítségére leszek, rendelkezzenek velem.

JEGYZETEK

- /1/ Erkelensz-nak a Gesellschaft für Soziale Reform X.nagygyűlésén, 1927. június 29-én elmondott beszédéből.
- /2/ Lásd bővebben: Dr. Erődi-Harrach Béla: A magyar Settlement-mozgalom eszméi. Budapest, Studium, 1927.
- /3/ Franz Müller: Der Solidarismus. Bern, 1924.

Alig több, mint egy esztendeje annak, hogy szegedi ifjúsági mozgalomunk határozott célkitűzései közé felvette a magyar alföld és tanyavilág nehéz sorban küszködő népe viszonyainak és problémáinak minél szélesebb körű és minél alaposabb megismerését, ez iránnyú ismereteinknek gyakorlati céljainkhoz mértten való tudományos rendszerezését - a magyar jövőt méhében hordó e népréteg iránti nemzeti szolidaritás felkeltését és ébrentartását és végül, de legfőképpen, a tényleges közreműködést az igen sok helyen kétségbeesítő testi, lelki nyomornak, elmaradottságnak javításában és enyhítésében. A mai egyetemi és főiskolai ifjúság, a jövőendő intelligencia, legsürgősebb és legfontosabb teendőjének tekintjük, hogy igyekezzék kiegyenlíteni azt a nagy szellemi és fizikai távolságot, idegenkedést, sőt ellentétet, mely a közelmúltban, de még ma is ott tátong a városi és a falusi-tanyai ember között, és amelyet mindenirányú magyar fejlődési és haladási kísérleteink gátló nehézségeknek ösmertünk meg. Amíg ugyanis e két rétegnek elváhatatlan szolidaritásban egymást segítenie s mintegy egymás lételetét indokolnia kellene, addig - mostani feladatunkon kívül áll ennek okát kutatni, de tény, hogy ez nem történik meg, vagy legalábbis nem olyan mértékben, amint az kívánatos, sőt a magyar talpra állás és haladás érdekében nélkülözhetetlen volna.

Az elmúlt esztendő tanulságaitképpen munkánk kibővítése, új munkaeszközök beállítása és az intenzitás fokozása elkerülhetetlen.

Az eddig használt eszközökön - a megbeszélésekkel és előadásokkal kapcsolatos tanyai kiszállásokon (az ún. "tanyai akción"), közvetlen és közvetett adatgyűjtésen, vitáesték rendezésén, szakmunka és röpiratkiadáson és sajtópublikációkon kívül /1/ az illetékes tényezők segítségével szeretnők kívívni a második magyar rádióleadóállomásnak - lehetőleg városunkban való - felállítását, mely egész működésében kizárólag, de legalábbis döntő mértékben a magyar parasztság szempontjait, a magyar népnevelés feladatait tartaná szem előtt. /2/ A tervhez való hozzászólásokból kitűnt, hogy azt mások is helyeslik, mindössze az állomás székhelye tekintetében vannak eltérések. Várakozással nézünk tehát a terv megvalósulása elé.

Ezenkívül az elmúlt évi kísérleteinkből levont tanulságok és téli angliai tapasztalataink összevetésével szeretnők megteremtteni a londoni gyári munkásnegyedekben, a külváros nyo-

*) Egyetemi Bethlen Gábor Kör (Kolozsvár-Szeged) kiadványai, szerk.: Buday György, 5. füzet, Szeged, 1929.

mortanyáin, a proletariátus körében oly eredményesen "működő" settlement-intézménynek egy teljesen a mi szükségleteinkre, a mi viszonyainkra és sajátos egyéniségünkre szabott párját.

E szándékunk nem a nálunk immár beteges külföldmajmolásnak egyik tünete, hanem annak a ténynek komoly felismeréséből és nyílt megvallásából fakad, hogy alföldi parasztságunk helyzetének megoldására nem elegendő, és bármily optimisták legyünk, nem is lesz soha elegendő az, amit az állam a maga hivatalos közegei útján tesz, illetőleg tehet - ha azt nem támasztja alá, nem egészíti ki és - mondhatni - nem ellenőrzi egy erőteljesen és rendszeresen átgondolt, spontán és autonóm társadalmi munka, melynek részesei legszentebb meggyőződésükből, önzetlenül szolgálják az eszmét./3/ Ezenkívül szükséges az is, hogy a munka ne csak alkalomszerű, esetleg egyes, valamilyen szempontból kiemelkedő vezetőszemélyiség személyéhez kapcsolódó legyen (mint magyar földön annyi minden!), hanem kell, hogy állandó, rendszeres, intézményszerű és kollektív legyen. Ha mindezekhez még hozzávesszük, hogy a munkaterületen - hol annyi az aratnivaló és előre beláthatólag még hosszú ideig oly kevés lesz az alkalmas aratómunkás - gyorsmozgású, fűrgeszervekre van szükség, s olyan emberekre, akik friss, népszerű gondolkozással és lehetőségig töretlen idealizmussal vannak megáldva: nyilván egyetemi ifjakra kell gondolnunk, mint a nagy feladattechnikai részének vállalóira. Így tehát - nem is említve a jövő egészségesebb, békésebb és etikusabb társadalmának kialakulását előkészítő pedagógia szempontjait - nyilvánvaló, hogy ugyanolyan alapelvek szerint működő intézményekre, illetve mozgalomra van nekünk is szükségünk, mint a külföldön oly jól bevált ún. settlement.

Gondosan kell azonban vigyázni arra, hogy amikor ezt a jelentékeny intézményt meghonosítjuk, ne kövessük el azt a hibát, amit hasonló esetben általában el szoktunk követni, és ami külföldről behozott intézményeink gyakori népszerűtlenségének oka: hogy ami a külföldi, más viszonyok között talán jól bevált, azt megrontva, vagy még jobb esetben egyszerűen lemásolva akarjuk belépláztatni a mi egészen másfajta, sajátos magyar humuszunkba, sokszor bizony szikes talajunkba.

Aldást csak akkor fog hozni minden ilyen intézmény, hogyha teljesen átalakítottuk magyarrá, úgy hogy a mi kérdéseinket a mi szájunk íze szerint oldja meg./4/

Így nézetünk szerint reánk, Alföldön élő magyarokra a settlementtel kapcsolatban az a feladat vár, hogy a külföldön mindenütt - angol példa szerint - a városi proletariátus, mondjuk, az ipari munkásság körében működő settlementnek megteremtésük a mi legfontosabb problémánk sürgető hívásának megfelelően a mezőgazdasági munkások, a földművelők, a falusi és tanyai parasztság szociális kérdéseinek javítására hivatott "agrársettlement"-et.

Magyarországon ugyanis az a mintegy hárommillió réteg az, mely számszerűleg is, de mint nemzeti erőforrás-tartalék is

a legfontosabb tényezője a jövőendő megújhódásnak - egyben azonban tragikus módon a legelmaradottabb és a legkolodusabb. Amint tehát egész nemzeti újjáépítésünket ennek a népréttegnek a fel-emelésére és megerősítésére kell alapítanunk, ennek érdekeit szem előtt tartva kell kifejtelnünk nekünk, egyetemi ifjaknak is azt az erkölcsi, kulturális, közegészségügyi és gazdasági síkban végzendő munkát, melyet a settlement segítségével a jövőben egyre fokozottabban végezni akarunk.

A külföldi külvárosi néptömegek - melyeknek javára az ottani settlement működik - és a mi népünk életviszonyainak és problémáinak különbözősége szerint más lesz a mi agrársettlementünk konkrét céljainak úgy a tartalma, mint az azok megvalósítására felhasználni szándékolt eszköz, a munka módszere.

Még továbbkomplikálja a kérdést az, hogy az Alföld lakosságának jelentős része, egész Csonka-Magyarország népességének mintegy 20 százaléka (másképp millió ember!) a tanyákon él, mégpedig igen sok helyen a legkésőbbbejtőbb körülmények között./5/ Elsősorban tehát ezeknek segítségére kell sietnünk.

Mindezek a körülmények oly súlyosan megnehezítik az agrársettlement, de különösen a tanyai agrársettlement felállításának problémáját, hogy annak a részletekre is kiterjedő megoldását e néhány sorban meg nem kísérelhettük. Nézetünk szerint a részletkérdéseket egy, az élettel szoros kapcsolatban levő intézménynél különben is a gyakorlat hivatott véglegesen kialakítani és megoldani. Mégis reá kívánunk mutatni néhány olyan fontosnak tartott momentumra, melyeket a szervezési munkálatok megkezdésénél - mint eltéréseket a külföldi, valamint hazai Városi settlement formától - nem szabad figyelmen kívül hagyni.

Egyik legsúlyosabb probléma mindjárt a settlement helyhezköttöttsége.

A külvárosi proletariátus körében működő settlement egyik legjellegzetesebb vonása ugyanis éppen az, hogy egy, állandó helyen, a proletárnegyed központjában telepednek le a munkát vezető, és végző diákok, és saját lakószobáikkal együtt ott állítják fel néphivatalaikat, tanácsadóikat, népkönyvtárukat, előadó- és gyűléstermeket stb. - tehát valóságos belé-fészkelődnek a külváros zsúfoltan lakott szívébe, honnan annak életét úgy megfigyelni, megismerni, mint némileg befolyásolni, irányítani leginkább módjuk van.

Nyilvánvaló, hogy ez teljesen lehetetlen az 5 és fél millió katasztrális holdnyi területen, egymástól nagy távolságokra szétosztott alföldi tanyák világában. Itt tulajdonképpen minden tanyának vagy tanyacsoporthnak külön settlementre volna szüksége, különösen ha tudjuk, hogy micsonda összeköttetés-és úthiány van a területek legnagyobb részén. A rossz utak miatti közlekedési nehézségekről - bárha sokat hallottunk rólu - megközelítő fogalmunk sem volt addig, míg saját szemünkkel nem tapasztaltuk, hogy bizony ebben rejlik minden hátramaradottságunk egyik legsúlyosabb alapvető oka.

Éppen ezért - bárha feltétlenül szükséges is a központnak (könyvtár, hivatalok stb.) valamely centrális fekvésű tanyacsoportban, egy épületben való állandósítása, ahonnan a munka irányítottasság - mégis nézetünk szerint az agrársettlement munkájának tulajdonképpeni, gyakorlati része nem itt, hanem kiszállásszerűen, maguknál a kisebb-nagyobb tanyacsoportoknál végzendő. A központból havonként kétszer, háromszor (lehetőleg természetesen gyakrabban) néhány napi tartózkodásra csoportosan meg kell látogatni a settlement munkaterületébe eső tanyacsoportokat, és e néhány nap alatt kell elvégezni azt a munkát, amit a settlement végezni kíván. Ugyanarra a helyre azután rendszeres időközökben kell visszatérni, hogy ez bizonyos állandóságot biztosítson, mert enélkül alig haladná meg a munka az eddigi tanyai kiszállások eredményét. Talán nem lesz felesleges azok számára, akik nem ösmerik törekvéseinket, tavalgy kezdeményezett tanyai akciónkból elmondani, hogy miképpen végezzük a tanyai munkáit?

A Kiszállások alkalmával a teendők esetenként és a körülmények szerint változóak.

Altalában megkülönböztetés nélkül, minden házba el kell látogatni, ott elbeszélgetni, meghallgatni a kifogyhatatlan panaszokat. Meg kell győződni azok alaposságáról s igyekezni megnyugtanni az embereket. Az alapos panaszokat - a dolog természeté szerint - azonnal, vagy a központba, illetve városba visszatérve gondosan orvosoljuk. A mi tapasztalatunk is megerősíti Gesztelyi Nagy László megfigyelését, mely szerint a bajok igen tekintélyes tömegét egy kis megértéssel, egy kis szeretettel, szinte minden materiális természetű áldozat nélkül elimlnálni lehet. Azt, hogy az ilyen látszólag "olcsó szolgálatoknak" mindkét fél részére - legtöbbszörre - mily áldásos hatása van, azt úgy hiszem - már sokan tapasztalták. Különös gondot kell fordítani a betegekre - ezért orvos mindig legyen velünk - egyrészt mivel az egészségügyi állapotok majdnem mindenütt javításra szorulnak, másrészt, mert a gyógykezelés, a lehetőleg ingyenes orvosság olyan kézzelfogható valami, amivel, ha helyesen alkalmaztuk, a munka folytatásához és eredményességéhez szükséges bizalmat is megnyertük. Meg kell figyelni a gazdálkodásukat is, és abban jótanáccsal igyekezzünk segítségükre lenni.

De nem szabad megfeledkezni a kulturális feladatokról sem.

Délután vagy este össze kell hozni az embereket közös megbeszélésre. Ilyenkor lehet előadásokat (lehetőleg vetített képekkel kísérvé) tartani, verseket szavalni, muzsikálni, együttesen énekelni, táncolni. Az összejövetel után esetleg előolvasásra könyveket kölcsönözzünk a legközelebbi találkozásig, a már előolvasottakat megbeszéljük stb. Igen fontos azonban, hogy ennél a kulturális munkánál ne csak a népművelésre, tehát bizonyos ismeretanyag közlésére törekedjünk - hanem első-sorban népművelésre, vagyis úgy válogassuk össze beszélgetésünk tárgykörét, példáit stb., hogy az hallgatónk egyéniségére,

magyar öntudatára legyen megerősítő és gazdagító hatással. /6/ Ilyen módon lehetne ismét a nép közkincsévé tenni a népi gyökérről régi és új magyar írás- és képzőművészeti, az ősi, cigány-életti magyar nótát és a magyar népművészetet, melyből fokozatosan kivetkezik éppen a nép.

E közvetlen, vidámhangulatú összejövetelek alkalmával együttal igen becses néprajzi és szociográfiai adatgyűjtést és megfigyeléseket végezhetünk.

Kezdetben persze még e vázlatosan felsorolt munka is igen nehéz (amint azt már tapasztaltuk) egyrészt a mi fogvaté-kosságaink és hibáink, másrészt a minden ilyen munkát sajnosan kísértő bizalmatlanság miatt. Reánk elsősorban a bennünk rejlő hibák kiküszöbölése vár - tehát inkább arról beszélünk.

E fogvatékosságok közül fáradságos és szorgalmas tanulásal, lelkiismeretességgel lassan, de pótolni lehet azt a gyakorlati tudást, mely az eddigi tapasztalatok szerint sohasem elegendő az esetek hihetetlenül széles és komplikált skáláját kitermelő "vizsgabiztos": az élet kérdéseivel szemben. Ez így van eleinte nemcsak az egyetemi hallgatókkal, hanem gyakran még a fiatal orvosokkal és ügyvédjelöltekkel is. Még nehezebben re-parálhatók azok a személyes determináltságok, melyek következtében nem mindenki vehet részt sikerrel ebben a gyakorlati munkában, mégha lelkiismerete éri is a felelősséget a parasztsággal szemben. Itt tehát - bármily nehéz is ezt kimondani - maga az önzetlen jószándék nem képesít a munkára, mert egészen jelenlétkelennek látszó, külsőleges emberi tulajdonságok (antipá-tikusság, ridegség, a leereszkedés önkénytelen érzetése, fiziológiai okok stb. dolgok) megnehezítik vagy éppen megakadályozzák annak az atmoszférának a kialakulását, mely pedig egymástól nagyon különböző műveltségű, felfogású és természetű emberek harmonikus és eredményes együttműködéséhez elengedhetetlenül szükséges. Végül még egy szempontot nem szabad figyelmen kívül hagynia annak, akinek alkalmá és elhivatottsága van erre a munkára. Bizonyára mások is tapasztalták, hogy mennyire meggyengíti bármily meggyőző szavainknak hitelét is, ha kiderült járatlanságunk és tudatlanságunk olyan dolgokban, melyekhez viszont a parasztember ért. Ezek nélkül az ismeretek nélkül - ösztönösen - nem tud elég megbízható és hiteles oktató tényezőnek tekinteni bennünket az egyszerű ember más vonatkozásban sem. Ezért nem tudnak - rendszerint - mély és gyökeres hatást kiváltani a nép körében a Pestről érkező demagógok. Ha talán "ész szerint" meg is bocsátják, de megint a bizalom a szép szavakban és ígéretekből, mihelyt a városi atyafi árpának dícsérei a búzatáblát. A magyar parasztnak ez az ösztönös védekezése: hitetlensége minden idegennel, nem fajtájábélivel szemben a mi mozgalmunkra nézve azzal a tanulsággal jár, hogy a közlede-s megkönyvitése érdekében elsősorban ún. első generációbélit, azok között felnőtt vagy legalábbis huzamosabban köztöltött élő ifjakat kell a jövőben az aktív munkába bevonni.

Mindez - bármily szomorú is az utóbbi hónapokban oly igen megszaporodott kávéházi és klubasztali patétikus paraszt-

himnuszokat zengő fantasztákra és parasztrajongókra nézve - tapasztalati tény. Éppen úgy, amiképpen tény az is, hogy a faliusi ember gyakran idegenül és értetlenül áll olyan irodalmi és műalkotásokkal szemben, melyekben mi éppen a paraszti őserő maradvék nélküli kifejezését csodáljuk. Altalános tünet, hogy nem becsüljük meg eléggé parasztembereink sajtós önértékeiket, és velük szemben előnyben részesítenek gyakran egész méltatlan, tartalomban vagy formában távolabb eső műveket. Az elmondottak bizonyosságára érdekes példákat lehetne felhozni, ha ez nem haladná meg soraink rendeltetését. Így csak azt állapítjuk meg, hogy még sincs ok az elcsüggedésre, hanem éppen ellenkezőleg, minden erőnket összeszedve, ki-ki a számára rendelt helyen minden igyekezetével, gondos munkájával művelje ki a nép ízlését annyira, hogy az képes legyen megérteni és megszeretni a saját lelke örökszép kinyilatkozásait.

Egy bizonyos: a magyar paraszthoz lehet és kell közeledni, a mi nemzedékünknek ezt nem is szabad elmulasztania. Az út azonban nem kongó, divatos szónoklatokkal, hanem lassú, kitartó, megfeszített munkával, nagy, önzetlen szeretettel, áldozatokkal, felelősségérzéssel és bizony sokszor pirulással tehető meg.

De megtehető.

Szerény meggyőződésünk, hitünk és reménykedésünk szerint a fent vázolt alapokon elindulva, tudós szakemberek tanácsainak a meghallgatásával, s aztán a gyakorlati tapasztalatok iránymutatásának engedve, lassú, fokozatos fejlődés útján sikerülni fog egy hivatását komolyan felfogó új intézménnyel ajándékozni meg nemcsak a szociálpolitikát, hanem elsősorban a magyar jövőendő egyik legnagyobb ígérteű zálogát: az alföldi magyar népet.

*

Szerény törekvésünk megerősítéséért, értékes jótanácsaiért és útmutatásaiért nagy hálával tartozunk fűzetünk szerzőjének, dr. Hilscher Rezső egyetemi magántanár úrnak - aki mint a dr. Erődi-Harrach Béla professzor úr ömeltóságának vezetése alatt működő mintaszerű újpesti settlemeent adjunktusa, ennek a kérdésnek ma egyik legkiválóbb ismerője és egyik leglelkesebb harcosa. Neki köszönhetjük, ha valóban sikerül megvettünk az első agrársettlemeent alapjait.

JEGYZETEK

/1/ A napilapok tudósításain kívül l. még Buday György: Egyetemi ifjúságunk feladatai a tanyán (Szegedi Szemle, 1928. május 5., 8-9.) és Jód Tibor (levele): Az ifjúság és a falu népe (Magyar Szemle, 1929. július, 287. s köv. l.).

/2/ Vö.: Buday György: Ifjúságunk népnevelési feladatai és az alföldi rádióleaddóállomás, Szeged, 1929.

/3/ Ebben a felismerésben látja a tanyai akció jelentőségét dr. Ferenczy Ferenc is a mozgalomról írott részletes ismeretetésében (Magyar Közigazgatás, 1928. december 9., 1-2. l.).

/4/ Sürögés és fontos feladat volna a settlemeentnek egy egyszerűen hangzó, de találó magyar nevet adni.

/5/ Vö. többek között: dr. Gesztelyi-Nagy László: A jövőendő magyar intelligencia és a tanyakérdés, Szeged, Bethlen Gábor Kör kiadv. 3. sz. 1928.; Oláh György: Hárommillió koldus, Miskolc, 1929. stb.

/6/ Vö.: Buday György: A népnevelés és népművelés (Nemzeti Újság, 1929. július 3., 14. old.).